

Maktfullkomlighet och maktkoncentration leder ofta till att individer med mörka drag kan få härja fritt.

MAX RAPP RICCIARDI SIDAN 31

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

GU Journalen

OBEROENDE TIDNING FÖR MEDARBETARE PÅ GÖTEBORGS UNIVERSITET/#1 MARS 2018

BESTÄMD MEN ÖDMJUK

LOTTA DELLVE OM
STÖTTANDE CHEFER

NYHETER

Det stora
ledarskiftet

NYHETER

Robotar kan
inta biblioteket

REPORTAGE

Medborgarforskning
utmanar demokratin

Riksdagsval och flera utredningar påverkar oss

... ta ansvar för autonomin och att utveckla sin strategiska förmåga.

Foto: JOHAN WINGBORG

VID DEN HÄR tiden varje år lägger vår ekonomienhet sista handen vid universitetets årsredovisning. På min lott som rektor ligger att skriva en inledning, en uppgift som också är ett unikt tillfälle att sammanfatta och värdera allt som hänt under året som gått. Men det är också ett tillfälle att se framåt och fundera på vad som kommer att påverka verksamheten under det nya året.

JAG SKA HÄR bara ta upp några få av de aktiviteter eller förändringar som jag tror att de flesta av er kommer att märka av och även, till olika delar, beröras av under innevarande år. Det första jag kommer att tänka på handlar om det stora ledarskifte som kommer att ske när ett stort antal prefekter och dekaner slutar, något du kan läsa mer om på annan plats i tidningen.

EN AV DE EXTERNA aktiviteter som kommer att ha stor framtida påverkan på landets alla lärosäten är utan tvekan utredningen om framtidens styrning och finansiering av universitet och högskolor: *Styrning för starka och ansvarsfulla lärosäten*. Utredningens huvudsyfte är att öka vår sektors förutsättningar att arbeta mer långsiktigt, mer flexibelt och med större handlingsutrymme för profilering, mångfald och nyskapande. Oavsett hur modellen kommer att se ut i detalj, så kommer den att innebära högre krav på varje enskilt lärosäte att ta ansvar för autonomin och att utveckla sin strategiska förmåga.

RED Goda råd till de nya cheferna

VÄLKOMNA TILL ÅRETS första och fullmatade GU Journalen som är på hela 52 sidor. Vi har ju som ambition att spegla det som händer på GU men ändå lyckas vi bara skrapa på ytan, lite här och där. Mycket att bevaka blir det ändå. Vi får ödmjukt inse att Göteborgs universitet är stort, dynamiskt och mångsidigt.

Forskningen och utbildningen är i grunden fri men strukturer, byråkratisering samt system kan ibland, i svaga stunder, få oss att tro annat. Här ryms så många goda idéer och inspirerande tankar och samtal.

Huvudartikeln i detta nummer handlar om det stora ledarskiftet, där ett tiotal dekaner och prodeka-

ner ska väljas in och nästan hälften av alla institutioner får ny ledning. Profilen Lotta Dellve har flera goda råd att ge de nya cheferna: bland annat att lyssna på medarbetarna och att vara ödmjuk.

ALLAN ERIKSSON & EVA LUNDGREN

UR INNEHÅLLET

NYHETER 04-19

- 04. Dags att byta ut dekaner och prefekter.
- 06. Övertro på chefsens betydelse, menar Nanna Gillberg.
- 07. Hur känns det att sluta som dekan?
- 08. Diskriminering på Sahlgrenska akademien.
- 09. Okänd fond för omställning.
- 10. Deliang Chen vill ha ökat stöd för internationella uppdrag.
- 12. Är robotar framtiden? Det menar UB:s ledning.
- 14. Medarbetarna tvivlar på effektiviteten.
- 15. Härnösand är intresserat av gamla Skagerak.
- 16. En enda pengapåse, föreslår Pam Fredman i sin utredning.
- 17. Cellink vill bli bäst i världen.
- 19. GU samarbetar med Sydafrika och Japan.

FOKUS 20-22

20. Datadriven demokrati med ny medborgarforskning.

PROFILEN 24-27

24. Chefen måste lyssna på sina medarbetare, menar Lotta Dellve.

REPORTAGE 28-36

- 28. Rektor Eva Wiberg invigde Universitetsbron i Mariestad.
- 30. Psykopater, narcissister och allmänt baksluga i arbetslivet.
- 32. Evolutionens betydelse för litteraturen.
- 34. Arvid Carlsson hoppas på revolution inom forskningen.
- 36. Ny metod vid Parkinsons sjukdom.
- 39. Debatt: #metoo måste få tydliga konsekvenser. Satsa på Öresundståget.

FOLK 40-51

- 40. Möt gästforskarfamiljen som stortrivs i Göteborg.
- 43. Kvinnliga biografier på nätet.
- 44. Bokbindare förgyller UB.
- 46. Ny skriftserie i samarbete med Cambridge.
- 50. Nazismen och det demokratiska samtalet.

28

Rektor får hjälp av förskolebarn vid invigningen av Universitetsbron.

Många nya chefer på gång

Det stora ledarskiftet oroar inte rektor Eva Wiberg.

– Det hade varit värre om alla byttes ut samtidigt. Vi får se hur många nya dekaner och prefekter det blir. Jag är inte bekymrad utan känner mig trygg med det stöd som finns runt omkring mig i ledningen.

EVA WIBERG, som tillträdde som rektor i juli förra året, ser fördelar med att hon kom in i universitetet i rätt tid, då de flesta dekaner och prefekter hade suttit flera år.

– För mig har första halvåret handlat mycket om att lära känna verksamheten, så jag är väldigt tacksam för det stöd som alla dekaner och vicerektorer har visat.

4 av dekanerna går vid halvårsskiftet. Klart är att Handelshögskolans beredningsgrupp kommer att föreslå Per Cramér som dekan för en ny period. Nästan hälften av prefekternas uppdrag går ut vid samma tid.

– **ATT SA MÅNGA** byts ut är en sanning med modifikation. Det är knappast troligt att det blir en helt ny person som kommer in överallt. Några blir kanske omvalda. De flesta som aspirerar på att bli dekan eller prefekt har funnits i verksamheten en längre tid. Det finns en grund att bygga på.

Det lär knappast bli någon smekmånad för de nya ledarna. Universitetet står inför en rad stora utmaningar, bland annat en ny resurstilldelning och autonomi.

– Under hösten måste vi också fundera på fortsättningen av Vision 2020, RED 19, UGOT Challenges och jobba vidare med lönebildning, arbetsmiljö, jämställdhet och internationalisering. För mig är det angeläget att gemensamt diskutera Pam Fredmans utredning *Struten* och min externa utredning om hur beslut bereds och fattas. Det kräver ett gott samarbete och att vi tänker på helheten snarare än på var sin del.

IDAG KAN EN prefekt eller dekan sitta i sex år, i vissa fall upp till tolv år. Det är allt för lång tid, tycker hon.

– Jag tycker det är rimligare att man har en avstämning efter tre år med möjlighet till förlängning i ytterligare tre år. Om man har varit i ledande position för länge är det ju mycket svårt att komma tillbaka till forskning och utbildning.

Alla fakulteter, utom Konstnärliga fakulteten, kommer att rekrytera internt.

– Det är en relativt ung fakultet och det kan vara svårt att hitta interna sökande med rätt kompetens och personliga egenskaper.

Foto: JOHAN WINGBORG

Generellt behöver vi stärka det kollegiala inflytandet, bland annat bli bättre på att förankra beslut och att engagera medarbetare i beredningen av beslut.

EVA WIBERG

Eva Wiberg påpekar att det måste finnas en bra balans mellan det kollegiala och linjen.

– Generellt behöver vi stärka det kollegiala inflytandet, bland annat bli bättre på att förankra beslut och att engagera medarbetare i beredningen av beslut. Överhuvudtaget måste vi skilja på vad som är verksamhet och myndighetsutövande. Idag blandar vi ofta ihop de sakerna.

EVA WIBERG TROR inte att det bara finns ett akademiskt ledarideal, utan en mångfald. Men grunden är förstås att lyssna på verksamheten.

– En god chef ska verka men inte synas. Hen ska se verksamhetens behov snarare än sina egna. I denna värld fungerar det inte så bra att peka med hela handen; hellre utöva ett tillitsbaserat och tydligt ledarskap. Och insikten om att alla är en del av ett större sammanhang, avslutar Eva Wiberg.

ALLAN ERIKSSON

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Förra året fick GU en ny universitetsledning men det är i år som de flesta chefer slutar och nya kommer in. Ett tiotal dekaner och prodekaner kommer att väljas in och hälften av alla 39 institutioner får en ny ledning den 1 juli, med reservation för hur många som blir omvalda. Vi har listan på dem som slutar.

SAHLGRENSKA AKADEMIN

Agneta Holmäng är ny dekan sedan 1 januari 2018. Eric Hanse är t.f. prodekan, i avvaktan på nytt val.

Neurovetenskap och fysiologi
 Prefekt: Jenny Nyström har tagit över efter Agneta Holmäng som är ny dekan på Sahlgrenska akademien.
 Proprefekt: Hans Nissbrandt.

Odontologi
 Prefekt: Annika Ekestubbe
 Proprefekt: Agneta Robertsson

Vårdvetenskap och hälsa
 Prefekt: Ingela Lundgren
 Proprefekt: Carina Sparud Lundin

Medicin
 Prefekt: Hans Carlsten
 Proprefekt: Henrik Sjövall

Biomedicin
 Prefekt: Anders Oldfors går i pension den 31 mars 2018.
 Proprefekt: Magnus Braide slutar samma tid.

Core Facilities
 Chef: Göran Larson

KONSTNÄRLIGA FAKULTETEN

Dekan Ingrid Elam och prodekan Johannes Landgren.

UTBILDNINGSVETENSKAPLIGA FAKULTETEN

Dekan: Åke Ingerman
 Prodekan: Monica Johansson

Pedagogik och specialpedagogik
 Prefekt: Mona Arfs
 Proprefekt: Anette Olin

Didaktik och pedagogisk profession
 Prefekt: Jonas Emanuelsson
 Proprefekt: Christina Osbeck

Kost- och idrottsvetenskap
 Prefekt: Claes Annerstedt slutade vid årsskiftet.
 Tillfällig prefekt: Martin Nilsson Jacobi, är på plats fram till den 30 juni 2018.
 Ny prefekt externrekryteras.
 Proprefekt: Peter Korp

HANDELSHÖGSKOLAN

Dekan: Per Cramér
 Prodekan: Olof Johansson Stenman

Juridiska institutionen
 Prefekt: Thomas Erhag
 Proprefekt: Sara Stendahl

NATURVETENSKAPLIGA FAKULTETEN

Dekan: Elisabet Ahlberg
 Prodekan: Ola Wetterberg.

Geovetenskaper
 Prefekt: Mark Johnson
 Proprefekt: Hans Linderholm

Kulturvård
 Prefekt: Bosse Lagerqvist
 Proprefekt: Anneli Palmköld

Marina vetenskaper
 Prefekt: Per Hall
 Proprefekt: Henrik Pavia
 Den 1 juli byter de plats, Per Hall blir proprefekt och Henrik Pavia prefekt.

HUMANISTISKA FAKULTETEN

Dekan: Marie Demker
 Prodekan: Göran Larsson.

Litteratur, idéhistoria och religion
 Prefekt: Cecilia Rosengren
 Proprefekt: Arne Rasmusson

Språk och litteratur
 Prefekt: Gunnar Bergh
 Proprefekt: Katharina Vajta

Svenska språket
 Prefekt: Lena Rogström
 Proprefekt: Anna Hannesdóttir

SAMHÄLLSVETENSKAPLIGA FAKULTETEN

Dekan: Birger Simonson
 Prodekan: Malin Broberg

Förvaltningshögskolan
 Prefekt: Björn Rombach
 Proprefekt: Malgorzata Eriksson
 Båda lämnar uppdragen den 31 december 2018.

Journalistik, medier och kommunikation
 Prefekt: Ulla Sättereje
 Proprefekt: Monika Djerf-Pierre

Sociologi och arbetsvetenskap
 Prefekt: Jan Carle
 Proprefekt: Birgitta Jordansson

IT-FAKULTETEN

Dekan: Jan Smith och prodekan Dick Stenberg.

Tillämpad informationsteknologi
 T.f. prefekt: Alexander Almér
 Ny prefekt och proprefekt utses sannolikt den 1 mars 2018.

Stor förändring – på pappret

Årets stora ledningsskifte på GU får troligen inte några större konsekvenser.

– Vi har ofta en övertro på vad nya chefer kan åstadkomma på kort sikt, säger Nanna Gillberg, forskare vid Gothenburg Research Institute Handelshögskolan.

ATT DET BYTS ut så många ledare under ett år på universitetet är exceptionellt, framhåller Nanna Gillberg.

– Det blir ett rekordår men vi får inte glömma bort att Göteborgs universitet är en stor, trögriktig och långsam organisation. På pappret en jättestor förändring men de flesta tar det nog med ro. För den enskilde forskaren som jobbar på och söker externa bidrag har det knappast någon effekt alls. Vi håller på med våra hjärtefrågor och samarbetar med andra i olika mikromiljöer, vilket är ganska långt från prefektens vardag.

Nanna Gillberg påpekar att frågan vad maktskiftet får för konsekvenser är svår att besvara eftersom det beror på vad som menas med makt och vad det får för betydelse i relation till vad. Men utifrån ett organisationsperspektiv finns det två olika synsätt: å ena sidan ställs det krav på att organisationer ska vara rörliga, flexibla och förändringsbenägna, men å andra sidan värnas ideal som långsiktighet, kontinuitet, stabilitet och tillitsbaserad ledning.

– MEN I ETT ledningsskifte finns det förstås intressegrupper på båda sidor som har något att vinna eller förlora. De två ytterligheterna tror att ledningsskiftet får större förändring än vad det kanske får i verkligheten.

En ny ledning kan både skapa oro och förhoppningar inom en institution, påpekar Nanna Gillberg.

– Man vet vad man har men inte

vad man får. De som har varit nöjda med den gamla ledningen känner kanske oro, medan andra är förvåntansfulla och ser en möjlighet till förändring och inflytande.

Nanna Gillberg tror att vi har en övertro på vad nya chefer kan åstadkomma.

– Sex år är ingen lång period. Det tar tid att genomföra förändringar i den akademiska världen. Det är lätt att bli cynisk och säga att vi har hört det förut. Men varje ny ledning som kommer in med stort engagemang och energi vill sätta agendan, profilera sig och göra avtryck. Man kan inte bara köra på utan måste vilja något, annars är man en politiker utan vision.

MYCKET HANDLAR idag om att värna det egna varumärket, det gäller både den enskilde forskaren och chefen, menar Nanna Gillberg. Det ställs allt högre krav på snabbt agerande.

– Det är inte så konstigt att nya chefer brukar sätta igång en förändring av organisationen. Frågan är dock om de positiva effekter man hoppades på hinner infrias innan nästa ledning ska börja om igen. Risken är att vi är tillbaka på ruta ett. Samtidigt är det förstås bra att det kommer in nytt folk på ledande poster. Det är aldrig bra att sitta för länge i maktens korridorer.

Hon tror också att trenden med externrekryteringar av prefekter och dekaner fortsätter.

– Det är en kontroversiell fråga men vi tillämpar idag mer företagsmässiga principer och mer av new public management. Det hänger ihop med rankning, kommersialisering och synsättet att vi tillhandahåller en vara, lik vilken som helst. Vi uppmantras också att söka utåt, internationellt, vilket på sikt förväntas gynna rankningen.

ALLAN ERIKSSON

Foto: JOHAN WINGBORG

Expertens tips

Tre egenskaper som en god akademisk ledare bör ha:

- 1. vara väl förtrogen med förutsättningarna för akademiskt arbete och dess miljö**
- 2. vara lyhörd och flexibel**
- 3. integritet, opartiskhet och oberoende.**

I vår kommer Nanna Gillberg ut med en bok om makt, genus och feminism.

1. Hur känns det att sluta som dekan?
2. Vad är ditt viktigaste råd till din efterträdare?
3. På vilket sätt har du bidragit till utvecklingen av Göteborgs universitet?

Ingrid Elam, dekan på Konstnärliga fakulteten

1 Efter fem och ett halvt år känns det å ena sidan som att det är kort tid kvar att hinna med det jag hade föresatt mig att hinna innan jag slutar, det gäller att spurta i mål med andra ord. Å andra sidan ser jag fram emot att göra andra saker, sex år på ett och samma ställe är en lagom tid som chef.

2 Var sunt skeptisk mot goda råd från din företrädare (varför jag inte kommer att ge några, i alla fall inte oombedd).

3 Det är inte min sak att bedöma, men jag kan tala om vad jag tyckt har varit roligt, nämligen att arbeta nära prefekterna och verksamheten, i team. På så sätt har fakulteten tagit flera steg framåt mot en mer mogen forskningsmiljö, mot samarbete över institutions- och fakultetsgränserna och mot ett verkligt strategiskt tänkande. Och en stark konstnärlig fakultet är till gagn för hela universitetet. Jag hoppas också att jag har bidragit till universitetets utveckling genom att delta aktivt och intresserat i rektors ledningsråd och i andra universitetsgemensamma processer.

Var sunt skeptisk mot goda råd från din företrädare.

INGRID ELAM

Birger Simonson, dekan på Samhällsvetenskapliga fakulteten

1 Det känns bra. För mig personligen har sex år varit en lagom lång period som dekan. Man hinner genomföra sina mål och man hinner inte tröttna på de rutiner som efterhand inträder i alla befattningar.

2 Mitt bästa råd till min efterträdare är att skapa en bra dialog med fakultetens prefekter. Det är i första hand på institutionerna det avgörs om fakulteten gör ett framgångsrikt arbete. Låt institutionerna själva utveckla sina strategier inom ramen för handlings- och verksamhetsplanen! Bidra samtidigt till att utveckla det fakultetsövergripande samarbetet inom forskning och utbildning. Det stärker både institutionerna och universitetet.

3 Ett universitet utvecklas i första hand genom den verksamhet som bedrivs i dess bas. I mina tidigare roller som föreståndare för centrubildningar och som prefekt var det därför uppenbart att en operativt tillbakadragen fakultetsnivå är att föredra framför detaljstyrning. Institutionerna har därför fått stort handlingsutrymme och prefekterna har fått förtroendet att förvalta detta. Ett viktigt bidrag till universitetets utveckling är att – helt i linje med GU:s organisationsmodell – systematiskt och i nära dialog med prefekterna ha infört en sådan struktur på fakulteten.

Elisabet Ahlberg, dekan på Naturvetenskapliga fakulteten

1 När man antar uppdraget som dekan är man inställd på att arbeta med detta under sex år. Jag tycker också att det är en lämplig tidsomfattning. Man hinner sätta sig in i verksamheten, bedriva ett utvecklingsarbete och lägga grunden för att möta kommande möjligheter och utmaningar för fakulteten. Det känns bra att avsluta uppdraget.

2 Fakultetens verksamhet spänner över många områden och utgör en fantastisk miljö, både för inomvetenskaplig forskning och utbildning och för samarbete över ämnesgränser. Mitt viktigaste råd till den kommande ledningen på fakulteten är därför att "omfamna" hela verksamheten och värdesätta såväl forskning och utbildning inom olika discipliner som samarbeten över ämnes- och fakultetsgränser.

3 En viktig utveckling för såväl fakulteten som universitetet har varit att samla huvuddelen av den marina och maritima verksamheten till en institution för marina vetenskaper. Förutom den naturvetenskapligt inriktade forskning och utbildning som bedrivs där är institutionen också värd för den fakultetsövergripande centrubildningen Hav och Samhälle och från årsskiftet även värd för Sven Lovén centrum för marin infrastruktur. Tillsammans ger detta fantastiska möjligheter att utveckla ett av universitetets prioriterade områden och blir en attraktiv partner för nationella och internationella samarbeten inom såväl inom som utanför akademien.

Jan Smith, dekan på IT-fakulteten

1 Jag har varit med väldigt länge (dekan i 12 år) och har sedan 2006 varit ansvarig, tillsammans med Chalmers, för IT-universitetet. Vår fakultet är ganska liten och speciell, inom ett starkt och expansivt ämne. För mig är det helt i sin ordning att sluta, det är dags att någon ny tar över.

2 Som dekan får man inte glömma bort de strategiska frågorna och se till att inte drunkna i vardagsrutiner. Det gäller att fortsätta fördjupa samarbetet med övriga GU, där vi har en stark position inom digitalisering. Jag känner tillförsikt. Det finns flera starka interna kandidater som kan ta över.

3 Vi lyckades få ordning på den mycket allvarliga ekonomiska situation som rådde när jag tillträdde som dekan. Det var på vippen att fakulteten rasade ihop, vilket hade varit en katastrof för campus Lindholmen. Sedan vände det snabbt i samband med att våra utbildningar blev populära. Jag tror att vi fungerar som en katalysator för GU inom digitalisering. Det ska vi fortsätta verka för.

Få rapporterar diskriminering

En undersökning av Future Faculty visar att många av deras medlemmar upplever att de har blivit utsatta för diskriminering på Sahlgrenska akademien. Sammanlagt rör det sig om runt en tiondel av organisationens medlemmar.

DET VAR I våras som Future Faculty skickade ut en enkät om negativ diskriminering till sina medlemmar. Elisabet Jerlhag Holm, som precis avgått från sitt uppdrag som en av Future Facultys två ordförande, berättar att undersökningen föranledes av en utbredd diskussion kring jämlikhet, jämställdhet och diskriminering och att liknande undersökningar i universitetsmiljö oftast genomförs med främst doktorander i åtanke.

- Men unga forskare, eller tidigt-i-karriären-forskare, är en ganska stor del av de anställda på universitetet och vi ville se hur det såg ut bland våra medlemmar, säger Elisabet Jerlhag Holm.

Hennes efterträdare Vilborg Palsdottir påpekar att det är en ganska svårdefinierad grupp med en mängd olika anställningsformer.

82 av drygt 200 medlemmar svarade på enkäten. Av dessa angav 24 att de sedan tiden efter disputation upplevt sig diskriminerade vid minst ett tillfälle. Det motsvarar 29 procent av de svarande och 10 procent av Future Facultys alla medlemmar. Tio personer svarade att de upplevde att diskriminering påverkar deras arbetsdagligen. Samtliga var kvinnor.

- Vi har dock flest kvinnliga medlemmar. Men att män inte svarar att de har upplevt diskriminering betyder inte nödvändigtvis att de inte har blivit diskriminerade. Det är

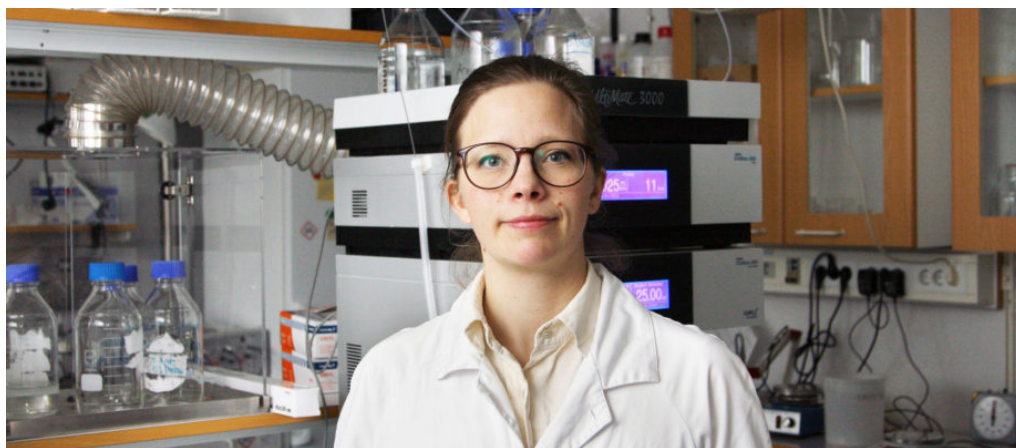

Foto: PRIVAT

- Många unga kvinnliga forskare känner sig diskriminerade, berättar Elisabet Jerlhag Holm.

alltid svårt att fånga upp allt i en enkätundersökning, förklarar Elisabet Jerlhag Holm.

UNDERSÖKNINGEN GÄLLER specifik diskriminering som har upplevts på Sahlgrenska akademien efter det att de unga forskarna har genomfört sin disputation. Future Faculty försökte täcka in alla tänkbara diskrimineringsgrunder i enkäten och de mest upplevda grundade sig i kön och ålder. 16 av de som upplevt särbehandling nämnde jämlikhet och underordnade som diskriminerande part men alla 24 ansåg sig ha blivit diskriminerade av överordnade. Elisabet Jerlhag Holm menar att detta har sin förklaring.

- De situationer som sticker ut är lönesättningsamtal och tjänstetillsättningar och där är det just överordnade man har att göra med. Många upplever också diskriminering i relation till förtroendeuppdrag.

Ingen ansåg sig dock ha blivit särbehandlad till följd av sexuell läggning, socioekonomisk bakgrund

eller religion. Undersökningen visar också att Sahlgrenska akademien är en bra arbetsplats för föräldrar.

AV DE SOM DELTOG i undersökningen var det bara en person som hade rapporterat diskrimineringen och över 50 personer svarade att de inte vet hur man går till väga för att rapportera, något som Elisabet Jerlhag Holm anser är bekymmersamt.

- När en så pass stor del av våra medlemmar upplever sig diskriminerade är det viktigt att de vet hur man rapporterar det. Det ska vara tydligt, lätt att hitta och rapportering ska uppmuntras.

Sahlgrenska akademins ledning har fått ta del av undersökningen och nu ska Future Faculty presentera den på alla institutionsråd.

- Nu när vi har en enkät som vi kan vidareutveckla vore det intressant att göra en ny undersökning om ungefär ett år igen. Då vet förhoppningsvis fler hur man rapporterar, säger Vilborg Palsdottir.

Fakta

Future Faculty på Sahlgrenska akademien är en intresseorganisation för unga disputerade forskare tidigt i karriären som bland annat jobbar med karriärsutveckling, mentorprogram och förser sina medlemmar med relevant information som hjälper dem att fatta strategiska beslut.

JOACIM SCHMIDT

Bara 3,5 miljoner har hittills utnyttjats

Det finns en omställningsfond på GU som ska gå till att stötta personer som riskerar omplicering eller uppsägning på grund av arbetsbrist. Men trots att det finns 47 miljoner kronor har bara en bråkdel använts.

– Det är illa att omställningsmedlen inte används, säger Catrin Folcker på Saco.

ENLIGT EN överenskommelse från 2016 mellan personalorganisationerna och arbetsgivaren går 0,3 procent av den totala lönesumman till en slags fond, lokala omställningsmedel, för att förebygga arbetsbrist. Sedan dess har pengarna strömmat in och idag är värdet 47 miljoner

Catrin Folcker

inte kommer till nytta.

– DE ÄR TILL för att användas. Det har vi gemensamt kommit fram till med arbetsgivaren, säger Catrin Folcker som betonar att dialogen med personalenheten är god.

Elisabet Thim, handläggare på personalenheten, tror att det handlar om okunskap.

– Vi har inte fått in så många ansökningar, vilket förmodligen beror på att det är för dåligt känt.

kronor. Men hittills har bara 3,5 miljoner kronor utnyttjats.

De fackliga organisationerna har reagerat på att pengarna

Men det finns ingen motsättning mellan oss och de fackliga organisationerna, betonar hon.

– Vi vill också att pengarna används.

Sedan 2016 har totalt 10 personer fått ta del av medlen: 5 är administrativ personal, 2 bibliotekarier, 2 forskare och 1 administrativ chef. I första hand har pengarna gått till kompetensutveckling och i vissa fall till lön.

EN AV DE chefer som fått medel är Erik Boström på Samhällsvetenskapliga biblioteket.

– Det som var bra var att vi under ett år fick testa nya arbetssätt på biblioteket. Två personer kunde gå in som projektledare för att stötta utvecklingsgrupper. Men det är

för tidigt att säga hur pengarna kommit till nytta, säger han.

Elisabet Thim framhåller att personalenheten under 2018 kommer att genomföra en översyn över hur medlen används, att ta fram en åtgärdsplan och att omförhandla avtalet.

– TANKEN MED medlen är att de bland annat ska gå till kompetensutveckling för medarbetare som står inför verksamhetsförändringar men vi ska också utreda om medlen kan gå till andra åtgärder. Principen är att chefen ansöker om extra medel. Sedan är det personalchefen som beviljar eller avslår ansökan.

ALLAN ERIKSSON

Utbildningsplatser klara

Nu är fördelningen av nya utbildningsplatser vid GU klar. De går till program och kurser med högt söktryck. Nytt är att 3 miljoner kronor per år ges till ökat språkstöd.

– Det är en efterlängtat satsning och väldigt roligt att pengarna kommer till användning så snabbt, säger Karin Cedhagen, sekreterare i utbildningsnämnden.

BESKED OM regeringens extra satsning på utbildning kom för drygt ett halvt år sedan. Sedan dess har frågan snabbtrets

i utbildningsnämnden och i december fattade rektor beslut om vart platserna ska gå. Totalt handlar det om ett tillskott på 17 miljoner kronor per år. Ett krav är att pengarna direkt kan omställas till nya utbildningsplatser.

– DET HAR VERKLIGEN varit snabba puckar och en snabb process. Institutionerna har fått komma in med önskemål om fler platser och utifrån det har fakulteten gjort en rangordning som nämnden har utgått ifrån, säger Karin Cedhagen.

Eftersom GU idag underproducerar på utbildning var det bara institutioner med behov

av nya platser som kunde komma i fråga. Varken Humanistiska fakulteten eller Utbildningsvetenskapliga fakulteten kom in med någon begäran om extra platser.

För att underlätta genomförs satsningen stegvis. I mindre skala i år för att växla upp de kommande två åren. 2020 ska den vara fullt genomförd. Bland annat går 20 platser per år till en förberedande kurs i matematik. Nästan lika många till ett masterprogram i digitalt ledarskap. Men flest platser, 80 på tre år, får ett masterprogram i politisk kommunikation.

Dessutom görs en särskild

satsning på 3 miljoner kronor per år för att ge ett ökat språkstöd till alla personer med avslutad utländsk högskoleutbildning, exempelvis läkare, tandläkare och sjuksköterskor.

– UPPDRAGET GÅR med största sannolikhet till institutionen för svenska språket, även om inga formella beslut har fattats än.

En liten pott på ett par miljoner kronor går också till att stärka kvaliteten.

Någon konflikt om platserna har det inte varit frågan om, betonar Karin Cedhagen.

ALLAN ERIKSSON

Hedersuppdrag utan nämnevård kompensation

A close-up portrait of Deliang Chen, a man with dark hair and glasses, wearing a dark suit jacket, a light blue striped shirt, and a blue patterned tie. He is looking slightly to the right of the camera with a neutral expression. The background is blurred, showing what appears to be a red and white striped flag.

Deliang Chen, professor i fysikalisk meteorologi, har utsetts till koordinerande huvudförfattare vid FN:s klimatpanel IPCC. Det prestigefulla uppdraget innebär att han blir en av nyckelfigurerna vid panelens kommande utvärderingsrapport.

– Det är förstås en stor ära både för mig och för hela GU. Nu hoppas jag att universitetet också ger mig goda förutsättningar att arbeta med uppdraget.

UPPDRAGET SOM coordinating lead author för det första kapitlet i IPCC:s sjätte utvärdering innebär att Deliang Chen blir en av de ledande författare som har ansvar att samla ihop övriga bidrag till rapporten och se till att de håller önskad kvalitet.

- Det är ett digert arbete som bland annat handlar om att läsa tusentals forskningsartiklar och sammanfatta resultatet på ett korrekt, balanserat och enkelt sätt.

Resor, kost och logi bekostas av forskarens hemland. Även visst stöd till de ledande författarna, i form av en assistent på postdoktorsnivå som kan ta över en del arbetsuppgifter, ges i exempelvis Tyskland och Frankrike, men inte i Sverige.

- ATT JAG INTE fått någon avlastning vid mina tidigare uppdrag för IPCC har inverkat negativt på mitt arbete med mycket stress och dåligt samvete, förklarar Deliang Chen. Denna gång har dock min institution lovat visst stöd men jag har även skrivit till rektor om ytterligare hjälp. Dels vore det värdefullt för en ung forskare att få direkt kontakt med den internationella forskningsfronten, dels är ju ett sådant här viktigt uppdrag hedrande, inte bara för den enskilde forskaren, utan för hela universitetet. Det är alltså ett utmärkt tillfälle för GU att visa att man har kompetens i världsklass och samtidigt stärker ambitionen att vara en global aktör inom hållbar utveckling.

Arbetet för att begränsa klimatförändringen måste dessutom trappas upp. Det visar en nyligen publicerad artikel i tidskriften *Nature Climate Change* som bygger på beräkningar från 27 olika klimatmodeller som används av IPCC, där Deliang Chen är en av elva författare.

- KLIMATFÖRÄNDRINGAR är svåra att förutse. Ofta handlar en prognos om att dra slutsatser från vad som hänt tidigare i historien. Men vår epok, den så kallade antropocen, där naturförändringar i hög grad beror på människan, är unik och därför är förutsägelser extra besvärliga. Men det vi kommit fram till är att en 2-gradig temperaturhöjning kan få mycket värre konsekvenser är man

tidigare trott och kan leda till att 20-30 procent av jordens yta blir väsentligt torrare. Konsekvenserna blir ökenspridning, bränder, försämrad vattenkvalitet samt svårigheter att driva jordbruk. Detta kan i sin tur ge upphov till social oro och stora flyktingströmmar. De regioner som skulle drabbas hårdast är södra Europa, Sydostasien, södra Afrika, Centralamerika samt södra Australien, områden där cirka en femtedel av jordens befolkning bor.

KINA, SOM FÖR cirka tio år sedan gick om USA när det gäller koldioxidutsläpp, uppfattas som den största miljöboven i världen.

- Det är dock en ganska orättvis anklagelse eftersom Kina har en mer än fyra gånger så stor befolkning som USA, påpekar Deliang Chen. Dessutom har USA bidragit mer än något annat land till ackumulering av atmosfärisk koldioxid. Kina är dessutom en föregångare genom att göra stora satsningar på utveckling av både sol- och vindkraft. Men visst finns det en olycklig motsättning mellan att å ena sidan erkänna utvecklingsländernas rätt att komma i kapp västvärlden, vilket kräver en massa energi, och å andra sidan arbeta för att få ner de globala utsläppen av växthusgaser.

GEMENSAMT MEN olika ansvar - det var en princip som fastställdes av FN:s klimatkonvention 1992. Det innebär att den rika världen bör anstränga sig mer än utvecklingsländerna när det gäller klimatet.

- Och vid toppmötet 2009 enades ledamöterna om en ny klimatfond där den rika världen stöder utvecklingsländernas arbete med klimatfrågan, berättar Deliang Chen. Europa har en sund inställning till klimatförändringen, här inser man att det gäller att ta i med kraft, medan USA under Donald Trump är mer bekymmersamt. Den mångåriga torkan i Kalifornien borde fungera som en varningssignal, för om en liknande torrperiod snart uppstår igen är frågan om delstaten klarar hantera det.

Sverige är ett föregångsland både beträffande satsningar på Klimatfon-

den och när det gäller målet att år 2045 vara utsläppsfritt.

- Jag träffade Stefan Löfven för en tid sedan som menade att Sverige, trots sin litenhet, är viktigt som förebild. Vi har bara en jord och den måste räcka till alla.

Vi talar ofta om hur människan påverkar naturen, som om vi inte vore en del av naturen själva.

DELIANG CHEN

2012 VAR Deliang Chen en av initiativtagarna till Future Earth, en global, tvärvetenskaplig satsning inom hållbar utveckling.

- Vi talar ofta om hur människan påverkar naturen, som om vi inte vore en del av naturen själva. Men jorden är ett enda system där alla påverkar alla. Vi människor blir allt fler, och vill konsumera mer och få det bättre, samtidigt som skillnaderna mellan rika och fattiga ökar. Vi inser att utvecklingen är ohållbar men har svårt att ändra oss. Därför är det viktigt att alla vetenskapsområden - naturvetare, samhällsvetare och humanister - samt politiker och vanliga medborgare, samarbetar och organiserar samhället så att det fungerar också i framtiden.

Text: **EVA LUNDGREN**

Foto: **JOHAN WINGBORG**

Fakta

Deliang Chen är innehavare av August Röhss professur i naturgeografi samt professor i fysikalisk meteorologi, ledamot och ordförande i den geovetenskapliga klassen av Kungl. Vetenskapsakademien, ordförande i nomineringskommittén för Stockholm Water Prize, ledamot av World Academy of Science och den kinesiska vetenskapsakademien, tidigare vd för International Council for Science samt en av initiativtagarna till Future Earth. Han var en av huvudförfattarna till IPCC:s femte utvärderingsrapport och har nu utsetts till coordinating lead author vid IPCC för den sjätte rapporten som ska vara klar 2021.

Keeping global warming within 1.5°C restrains emergence of aridification publicerades i tidskriften *Nature Climate Change* i början av januari. Forskare från Sverige, USA, Storbritannien, Sydkorea och Kina har gått igenom 27 olika globala klimatmodeller som IPCC tagit fram som visar att 2 graders höjning av den globala medeltemperaturen kommer att leda till att cirka en fjärdedel av jordens yta blir betydligt torrare. Om temperaturökningen stannar vid 1,5 grader blir endast cirka 8 procent av jordytan mycket torrare.

Robotisering av UB undersöks

Humanistiska biblioteket hyser idag mellan fem och sex mil böcker. För att hantera den ökande mängden böcker har flera amerikanska universitetsbibliotek gått över till ett robotsystem som hämtar böcker automatiskt. Ett system med många fördelar, framhåller UB:s ledning.

IDÉN INNEBÄR i korthet att en stor del av böckerna förvaras i lådor i ett höglagringsystem där, om en bok beställs fram, en robotarm hämtar lådan som boken finns i och levererar den till bibliotekspersonalen som då kan plocka ut den specifika boken och leverera den till beställaren. Systemet finns än så länge inte i Europa men används i både Nordamerika och Australien. Där har vissa bibliotek kunnat förvara sina samlingar på omkring en sjundedel av ytan som krävdes innan.

Margareta Hemmed, överbibliotekarie för Göteborgs universitetsbibliotek, säger att en motsvarande minskning i yta för Humanistiska biblioteket bland annat skulle innebära en minskad hyra till Akademiska Hus.

- Robotisering blir en investeringskostnad som vi dock snart kan komma att hämta hem. Dessutom har systemet andra fördelar.

Böckerna kommer till exempel att förvaras i ett klimatkontrollerat rum.

- Klimatet i våra magasin idag är inte särskilt bra för böckerna, vi har bland annat haft problem med mögel. En annan fördel är att det kommer gå väldigt fort att få fram böckerna. Idag har vi en framplockningstid på tre timmar som vi kan få ner till några minuter, förklarar Helena Siesjö, bibliotekschef för Humanistiska biblioteket.

Tack vare vad som kallas virtuell browsing kommer många böcker som idag står i slutna magasin att bli mer lättillgängliga för bibliotekets besökare.

- **MAN KAN PÅ** en skärm botanisera bland böckerna ämnesvis, men man ser också e-böcker och utlånade böcker. Dessutom ser man böckernas framsidor och får en kort resumé, berättar Helena Siesjö.

De mest efterfrågade böckerna och kurslitteraturen kommer fortfarande att finnas i traditionella bokhyllor i det öppna biblioteket.

- Vi vill fortfarande ha en miljö som signalerar kunskap och boken är en väldigt stor kunskapsymbol. Även om man inte lånar eller läser böckerna så gör de mycket för atmosfären och man vill ha dem där, säger Margareta Hemmed.

HELENA SIESJÖ erkänner att hon själv var skeptisk till en början men ändrade sig under ett studiebesök i höstas där hon tillsammans med bland annat Margareta Hemmed besökte James B. Hunt Jr. Library, som hör till North Carolina State University, och Joe and Rika Mansueto Library, som hör till University of Chicago, som bägge två använder sig av systemet.

- Efter att ha sett hur bra systemet fungerar och hur nöjda de som an-

Helena Siesjö

Margareta Hemmed

vänder det är blev jag helt övertygad om att det här är en vettig lösning.

TIDSPLANEN FÖR ombyggnationen där robotsystemet ska installeras är än så länge oviss. I år förväntas en arkitekttävling inledas där arkitekten som ska designa ombyggnaden ska utses. Helena Siesjö tror att det nya biblioteket står färdigt omkring 2023 eller 2024 men påpekar också att det är många steg på vägen dit. Någon fast plan kring hur Humanistiska bibliotekets samling ska hanteras under tiden som biblioteket byggs om finns inte i nuläget. Ambitionen är att böckerna ska flyttas så lite som möjligt, helst bara en gång. Margareta Hemmed är också tydlig med att hon inte vill stänga biblioteket under tiden som det byggs om.

- Det kan såklart bli lite svårt med arbetsmiljön då det kan bli högljutt och stökigt så det är något som vi behöver titta på. Men vi vill fortsätta kunna erbjuda biblioteksservice.

NÅGON STÖRRE ORO för hur robotiseringen kommer att påverka personalen som idag jobbar i bokmagasinen känner inte Margareta Hemmed. Hon menar att de kommer att få möjlighet att variera sitt arbete.

- Vissa arbetssysslor försvinner, så är det alltid vid ett tekniskifte men man tar ju inte bort människor, de får göra andra saker. Och många av dem gör redan det, ingen jobbar heltid i magasinerna.

JOACIM SCHMIDT

UB:s ledning besökte i höstas robot-systemet i Joe and Rika Mansueto Library som hör till University of Chicago. Foto: Privat

Foto: HÅKAN GRANATH

Roy Andersson menar att det inte alls är säkert att ett robot-system kommer att bli särskilt effektivt.

tappar intresset för sin produkt eller om den helt enkelt anses förlegad om några år. Idag har stora delar av bokmagasinen mekaniska hyllor som man flyttar genom en vev. Hyllornas tillverkare gick i konkurs strax efter installationen så ingen service har gått att få men skulle en vev gå sönder går hyllorna att skjuta fram för hand.

- Men vad händer ifall en robot går sönder och det inte finns någon som kan laga den? Då står böckerna i lådor i ett höglagringssystem och vi kommer inte åt dem, menar Roy Andersson.

Ingen nytta med robotisering

Bland personalen på Humanistiska biblioteket är synen på den planerade ombyggnaden och robotiseringen inte lika positiv. Det finns tvivel gällande både hur effektivt det robotiserade systemet faktiskt är och hur väl skyddade böckerna egentligen kommer att vara.

- **DET FINNS MYCKET** tryckt material som är gammalt och skört. Ställer man det i en låda finns det en risk att ingen tittar på det på flera år om inget i den specifika lådan beställs fram och då kan det mycket väl ligga och vittra sönder. När man däremot rör sig i bokmagasinen dagligen ser man vad som behöver restaureras eller preserveras även om det inte beställs fram, säger Roy Andersson, biblioteksassistent och ansvarig för bokmagasinen på Humanistiska biblioteket.

Han menar också att bokmagasinen idag är i gott skick.

- Vi hade problem med mögel på ett våningsplan för några år sedan

men det åtgärdades med en luftavfuktare och nu har vi bättre luft än någonsin där.

Roy Andersson, som själv deltog i studiebesöket på Joe and Rika Mansueto Library i Chicago tillsammans med Margareta Hemmed och Helena Siesjö, är bekymrad kring hur effektivt systemet kommer att vara när det kommer till att plocka fram och ställa tillbaka beställda böcker. Idag jobbar fem personer på förmiddagen och fyra på eftermiddagen med just detta på Humanistiska biblioteket.

- **OM VI HAR** ett hundratal beställningar att plocka fram och lika många returer att sätta tillbaka på en för- eller eftermiddag skulle det med det nya systemet bildas en flaskhals. Böckerna kommer också att stå på högkant i två till tre rader i lådorna vilket gör att vi får en ytterst dålig ergonomi när vi letar och plockar böcker.

Ytterligare ett orosmoment är vad som händer ifall företaget som tillverkar roboten går i konkurs eller

Vi får en ytterst dålig ergonomi när vi letar och plockar böcker.

FÖR ATT INSTALLERA det robotiserade systemet kommer delar av de nuvarande lokalerna behöva rivas och byggas om. Miljöaspekterna kring detta är ännu en faktor som bekymrat bibliotekets personal. Håkan Granath, som är fotograf men också jobbar i bokmagasinen, tycker att det är synd att UB:s ledning inte lyckats övertyga dem om att robotiseringen faktiskt är nödvändig.

- När man river ner betong, som mycket av huset består av, går den inte att återanvända till något och om man då inte kan motivera det är det verkligen miljöförstöring.

Bo-Lennart Hermansson, bokbindeförman på biblioteket, säger att många i personalen har tagit upp sin oro med ledningen utan att få gehör.

- Ingen svarar på frågor kring om det finns någon plan b eller inte.

Det enda som nämns är ekonomiska aspekter och hur mycket pengar som kommer att sparas. Fast det låter konstigt att spara pengar genom att riva fullt fungerande fastigheter. Sedan är det synd att förstöra ett fint hus.

JOACIM SCHMIDT

Gamla Skagerak kan bli nytt skolfartyg

Det gamla forskningsfartyget Skagerak planeras bli skolfartyg i Härnösand. En avsiktsförklaring mellan Göteborgs universitet och Härnösands kommun är redan undertecknad.

– Jag är mycket nöjd med att fartyget verkar komma till ytterligare användning samtidigt som vi stödjer annan offentlig verksamhet i Sverige, förklarar Michael Klages.

JUST NU PÅGÅR byggandet av Göteborgs universitets nya forskningsfartyg på varvet Nauta i Gdansk. Tanken är att det ska levereras före halvårsskiftet. Gamla Skagerak är byggt 1968 och frågan är vad som ska hända med det. Flera internationella intressenter har hört av sig, bland annat ett privat rederi i Thailand som velat göra om det till turistfartyg samt ett institut i Chile som velat använda det för forskning.

– **VI VILL DOCK** ogärna släppa kontrollen helt och hållet över Skagerak, förklarar Michael Klages, föreståndare för Sven Lovén centrum för marin infrastruktur. Fartyget

innehåller bland annat asbest, som ligger inkapslat i skrovet och är ofarligt så länge ingen börjar rota i det. Men när fartyget så småningom skrotas måste det ske på ett miljövänligt sätt. I villkoren till överlåtelsen av Skagerak ingår därför en garanti om att avveckling så småningom kommer att ske enligt alla miljökrav.

DET ÄR HÄRNÖSANDS kommuns två sjöfartsutbildningar som har behov av ett större fartyg. Det man har nu är både för litet och saknar förrådsutrymmen. Lärare från skolan var i höstas på besök i Kristineberg för att undersöka Skagerak.

– Hon är i riktigt gott skick, väl

underhållen och har bland annat nya motorer; att skrota ett så fint fartyg vore resursslöseri, förklarar Raymond Persson, lärare på sjöfartsutbildningen på Härnösands gymnasium. Skagerak skulle vara oerhört ändamålsenligt för de manskaps- och befälsutbildningar vi har här. Vi tror också att fartyget har många år kvar och så länge hon får godkänt från Transportstyrelsen planerar vi att fortsätta använda henne.

FARTYGET SKA OCKSÅ snart besiktigas, vilket blir en kostnad som Härnösands kommun får ta, om köpet går igenom.

– Avsiktsförklaringen är underskriven, men beslut är ännu inte fattat, förklarar Michael Klages. Bland annat hoppas jag att nya Skagerak snart är på plats, det är förutsättningen för att kunna sälja det gamla fartyget.

Text: **EVA LUNDGREN**

Foto: **JOHAN WINGBORG**

Men när fartyget så småningom skrotas måste det ske på ett miljövänligt sätt.

MICHAEL KLAGES

Fakta

Gamla Skagerak byggdes 1968 av August Pahlsvärdet i Hamburg och har varit i GU:s ägo sedan 1993. Det kommer att ersättas med ett nytt fartyg, även det kallat Skagerak, som byggs på varvet Nauta i Gdansk.

Radikalt ny modell för styrning

En samlad högskoleproposition vart fjärde år, bättre samordning av den statliga finansieringen samt ett väl fungerande kvalitetssystem, det är några delar av det första utkastet till förslag på en ny modell för styrning av högskolan.

– Jag är medveten om att vi sticker ut hakan men vårt uppdrag är att titta på helheten, inte att komma med lite småjusteringar, förklarar utredaren Pam Fredman.

TILLIT, LÅNGSIKTIGHET och samordning är de tre ledord som den nya styr- och resursmodellen ska bygga på. Bland annat föreslår utredningen att medel till forskning och utbildning ges i en samlad påse istället för två olika, som det är idag.

– Systemet med två olika pengapåsar, tillsammans med den höga graden av externfinansiering av forskningen, gör att kopplingen mellan forskning och utbildning försvagas, förklarar Pam Fredman. I många andra länder är det istället självklart att de bästa professorerna också undervisar, även på grundnivå, vilket även är viktigt ur ett samhällsperspektiv. Den största kunskapsöverföringen till samhället sker ju via våra studenter när de börjar jobba.

UTREDNINGEN FÖRESLÅR också att beräkningsgrunden för ersättning för utbildning ska bestå av en fast och en rörlig del, för att öka möjligheterna att satsa på exempelvis nya tvärvetenskapliga utbildningar, det livslånga lärandet eller udda ämnen. Man vill också att statliga finansierare

Den största kunskapsöverföringen till samhället sker ju via våra studenter när de börjar jobba.

PAM FREDMAN

Foto: JOHAN WINGBORG

Pam Fredman var GU:s rektor i 11 år.

och departement med forskningsbudget tar ett större ansvar för helheten, även till behovet av kompetensförsörjning och utbildning.

– DET TAR FLERA år att bygga upp en forskningsmiljö eller ett utbildningsprogram, påpekar Pam Fredman. Ska man göra det med hög kvalitet krävs långsiktighet och då går det inte att ha kortsiktiga satsningar som inte hänger samman med övrig verksamhet på lärosätet.

Utredningen föreslår även att den nuvarande forskningspropositionen ersätts av en samlad proposition för högre utbildning och forskning.

– Denna ska utgöra underlag för fyraåriga överenskommelser som genom dialog upprättas mellan regeringen och de enskilda lärosätena. Detta är tänkt att uppmuntra

lärosätena att göra egna prioriteringar och utveckla sin egen profil. Det finns en oro att den här typen av överenskommelser kommer att öka styrningen men tanken är snarare att stärka lärosätenas strategi- och verksamhetsutvecklingsarbete.

Ett grundläggande krav för den nya modellen är en väl fungerande kvalitetssäkring.

– UTVECKLINGEN AV DE nationella kvalitetssystemen för forskning och utbildning bidrar till att stärka kopplingen mellan utbildning och forskning, förklarar Pam Fredman. I de dialoger vi haft har det framkommit att man inte tror på särskilda indikatorer när det gäller exempelvis samverkan eller jämställdhet.

Under våren kommer fler detaljer att diskuteras med lärosätena, övriga myndigheter, näringsliv och andra intressenter.

EVA LUNDGREN

Fakta

Den 27 april 2017 beslöt regeringen att ge tidigare rektor Pam Fredman uppdraget *Utredning om styrning för starka och ansvarsfulla lärosäten* (Strut). Efter att ha genomfört dialoger med andra myndigheter, insamlat material, haft ett stort antal möten och deltagit i olika konferenser, presenterar utredningsgruppen nu ett första förslag på ny modell för styrning av högskolan. Under våren kommer ytterligare dialoger att genomföras liksom en internationell överblick.

Utredningen ska vara klar den 3 december 2018.

– Målet är att vara världsledande inom bioprinting, säger Erik Gatenholm, grundare och vd för Cellink, som tillverkar biobläck som gör det möjligt att skriva ut biologisk vävnad i företagets 3D-printrar till ett mycket lägre pris än konkurrenterna.

NYHETER

Cellink vill bli bäst i världen

Ett av GU Ventures mest framgångsrika bolag hittills är Cellink, som tillverkar och säljer 3D-bioskrivare och biobläck till ett 40-tal länder.

Grundaren är en tidigare GU-student, Erik Gatenholm.

– Han är idealbilden av en sann entreprenör, säger Klementina Österberg.

DET ÄR INTE ofta som GU Ventures väljer att satsa på studentdrivna företag. Men den här gången gjorde de ett undantag som de inte ångrar. Aldrig någonsin i GU Ventures historia har ett företag utvecklats så väl på så kort tid, berättar vd Klementina Österberg.

– Företaget har överträffat alla våra förväntningar. Vi har alltså ett Göteborgsbaserat företag listat på Nasdaq-börsen som redan innan bolaget bildades lyckats ta fram en utmärkt produkt och sälja den. Hittills har de dragit in 100 miljoner kronor och växer så det knakar. Dessutom har företaget vunnit de flesta entreprenörspriser som går att vinna.

Klementina Österberg framhåller att bolaget delvis bygger på forskning, i det här fallet från Chalmers. Uppdraget för GU Ventures är klart och tydligt.

– Vi ska se till att forskningen leder till nya innovationer och företag. Vi satsar för att vi tror på individen eller idén, för att det både har effekter på forskningen och att det hjälper till att lösa våra samhällsutmaningar. Dessutom bidrar det till regionens tillväxt. Om Eriks och teamets produkter blir världsledande stärker det också GU:s varumärke på sikt, säger Klementina Österberg.

AV DAGENS 60-TAL företag som GU Ventures har under sina vingar är det olika förväntningar och krav.

– Vi kan ge olika typer av stöd, beroende på var man befinner sig i sin utveckling och vilka förutsättningar och behov man har. Framför allt i starten ska vi stå för stabilitet och säkerställa att forskningen kommersialiseras samt gör nytta i samhället. När tiden är mogen, då det finns mer långsiktiga åtgärder, ska vi gå ur och börja om

från början med nästa idé.

Cellink grundades för bara två år sedan av vd Erik Gatenholm och teknikchef Hector Martinez. Idag har företaget ett 40-tal anställda, två kontor i USA och öppnar snart ett i Japan. 2017 var omsättning på cirka 11 miljoner kronor. Men det är bara början, berättar grundaren.

Det har varit en ynnest att stötta dem i deras resa.

KLEMENTINA ÖSTERBERG
vd för GU Ventures

– VÅRT MÅL ÄR att ha en biobläckskrivare i varje labb världen över och att varje forskare ska kunna ha en.

Det hela startade med att Erik hade kommit tillbaka från USA till Göteborg 2014 för att läsa sin master i innovation på Handelshögskolan. Genom sin pappa, Paul Gatenholm, professor på Chalmers, kom han i kontakt med Hector Martinez

som gjorde sin doktorsavhandling om mänsklig broskvävnad på Chalmers.

– Vi brinner för 3D-printing och biomaterial, vilket är ett oerhört hett område. Vi utvecklade ett helt nytt material som kunde användas för att kultivera celler i 3D-miljö. En natt i slutet av 2015 satte vi upp en enkel online-shop och inom några timmar hade vi sålt 5 stycken av världens första universella biobläckskrivare till ett pris som var femton gånger lägre än konkurrenternas. Efter det var det egentligen bara raka spåret.

DEN 27 JANUARI 2016 startades bolaget, med stöd av ett antal privata finansörer och GU Ventures som tillsammans sköt in 2,5 miljoner kronor.

– Eftersom jag hade jobbat i USA var det naturligt för mig att komma till en inkubator vid ett universitet. De har gett oss stöd, legitimitet och gott rykte. Vi såg en ny potentiell marknad och vi var väldigt agila. På den vägen är det.

Text: **ALLAN ERIKSSON**

Foto: **INES SEBALJ**

INBLICK ←

DETTA HÄNDER JUST NU PÅ GÖTEBORGS UNIVERSITET

CITATET

”Friktionen i demokratin behövs för att hålla vår uppmärksamhet på målet, att skapa ett bättre samhälle för oss som lever i det. Inte att olja maskinen. En demokrati utan individer som orkar säga emot, vara kritiska och gå mot strömmen förtvinar. En ständigt närvarande spänning är nödvändig för utveckling.”

Det skriver professor **Marie Demker** i Borås tidning den 28 januari 2018 med anledning av 50-års minnet av 1968.

MÅNADENS LÄTTRIMMADE AFORISM

En emerital hugsvalelse:
Gammal och gaggig man blir som ett skott, trösterikt dock att ens sällskap är gott.

När watt gått in och vett gått ut: Bildning är lärdomens spillror i skallen, när den bestråls av bärbara nallen.

Guido Satir
Alias Guy Heyden,
professor emeritus.
Foto: privat

Byte av telefonleverantör

Det nya avtalet med Tele2 innebär att surfpotten för mobila abonnemang höjs från 2 GB till 10 GB och att roaming inom EU/EES ingår.

De fasta telefonerna blir kvar och röstbrevlådor och automatiska hänvisningar påverkas inte.

Alla medarbetare som har en arbetsmobil kommer att få ett nytt SIM-kort skickat till sig i ett personligt adresserat kuvert via internposten mellan den 8 och 16 mars. Preliminärt datum för byte av telefonleverantör är den 20 mars. Har du frågor, kontakta telefoni@gu.se.

327

Så många forskarstuderande antogs under 2017.

Det är en ökning med 7 procent jämfört med föregående år. Flest antagna doktorander finns inom området medicin och hälsovetenskap (57 procent).

ÅR 2017 REDOVISAS

ÅRSREDOVISNING. Året 2017 är nu sammanfattat i en årsredovisning som den 21 februari beslutas i universitetsstyrelsen. Dagen därpå skickas den till regeringen. Årsredovisningen är en del av universitetets årsuppföljning. Den ger en samlad bild av universitetets verksamhet, personal och ekonomi under 2017. Fakulteter, institutioner och gemensamma förvaltningen har bidragit i uppföljningsarbetet. Läs hela dokumentet på www.gu.se under *Fakta och siffror*.

KRITIK FRÅN UKÄ

REKRYTERING. När universitetet rekryterade rektor och prorektor tillsattes en hörandeförsamling med bland annat 20 studentrepresentanter. Mellan det tillfälle då rektorskandidat hördes och den tidpunkt då prorektorskandidat hördes avgick flera studentrepresentanter. Göteborgs universitets studentkår ville då utse nya representanter. Universitetet nekade studenterna detta med hänvisning till reglerna om att det vid val av ledamöter till hörandeförsamlingen inte får utses ersättare.

Göteborgs universitets förenade studentkårer anmälde till UKÄ som den 9 februari kom med sitt yttrande. Innebörden är att studenterna hade rätt att vara representerade vid beredningen i hörandeförsamlingen. Med klagörandet från UKÄ kommer universitetet nu att starta ett arbete för att revidera reglerna och se över tillämpningen.

Nya styr- och resursutredningen (Struten), som regeringen tillsatte i april 2017 och som leds av Pam Fredman, föreslår ett samlat anslag till både forskning och utbildning. Syftet är att skapa ökad långsiktighet och flexibilitet för högskolesektorn. **Tycker du att det är ett bra förslag?**

WEBBPANELEN JA 46% NEJ 19% VET EJ 35%

Antal svarande: 66. Urvalet består av 100 anställda utifrån ett delvis slumpmässigt urval på 500 anställda.

INTERNATIONALISERING

GU satsar på Japan och Sydafrika

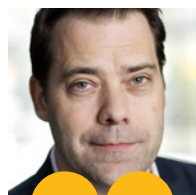
23 sydafrikanska och 7 svenska lärosäten, däribland GU, kommer under en vecka i maj att delta i SASUF, South Africa-Sweden University Forum. I vår kommer också två workshoppar att hållas i Göteborg inom Mirai-projektet, ett samarbete mellan japanska och svenska lärosäten.

Det är ett par exempel på hur GU vill öka sin internationella samverkan.

FN:S 17 GLOBALA hållbarhetsmål står i fokus för samarbetet med Sydafrika, som koordineras av Uppsala universitet. Syftet är att föra samman forskare från de båda länderna samt skapa kontakter och nya samarbeten. Den delegation som kommer från GU ska ledas av prorektor Mattias Goksör.

- Mötet kommer att fokusera på sex teman, bland annat klimatförändring, kunskap som ett led i social förändring, urbanisering och digitalisering, förklarar Hans Abenius, enhetschef på International Centre. Ett led i projektet är att stötta forskare i den tidiga karriären och tanken är att företrädare för så många olika discipliner som möjligt ska vara med.

ETT ANNAT PROJEKT som GU gått med i är Mirai. Det handlar om ett samarbete mellan 8 japanska och 7 svenska lärosäten med syftet att öka ländernas samarbete kring

Ett led i projektet är att stötta forskare i den tidiga karriären.

HANS ABENIUS

forskning, utbildning och innovation. Initiativet till GU:s medverkan kommer från rektor Eva Wiberg och projektets första seminarium hölls i oktober förra året i Lund. I vår kommer GU och Chalmers att gemensamt hålla en workshop om åldrande och i samma vecka står GU som värd för en workshop om hållbar utveckling.

- **ATT GU SAMVERKAR** med andra svenska lärosäten i olika internationella sammanhang tror jag kan utvecklas ytterligare, påpekar Hans Abenius. Internationellt sett är ju GU ett mindre känt lärosäte men tillsammans med andra blir vi starkare. I oktober förra året var vi exempelvis medarrangörer för en universitetsdag i Washington DC med fokus på synliggörande av svensk forskning, tillsammans med fyra andra svenska lärosäten och svenska ambassaden. Och i november var vi på rekryteringsresa i Indonesien, ihop med 14 andra svenska högskolor.

OCKSÅ REGERINGEN vill öka internationaliseringen vid landets lärosäten. I februari förra året tillsattes utredningen *Ökad internationalisering av universitet och högskolor* som nyligen kom med sitt första betänkande. Det handlar bland annat om att öka meritvärdet av internationell erfarenhet. Ett konkret mål är att åtminstone en fjärdedel av alla studenter ska ha tillbringat minst tre månader utomlands år 2025.

- Det är ett mål som många av

landets lärosäten har svårt att nå idag, påpekar Hans Abenius. Men förslaget kommer sannolikt ut på remiss och det passar förstås bra nu när GU också planerar att ta fram en universitetsgemensam internationaliseringsstrategi. Det görs redan massvis med bra saker på olika håll vid GU, men vi skulle behöva ha en gemensam diskussion om vad vi menar med internationalisering, och vid väl valda tillfällen agera som ett lärosäte i internationella sammanhang. Inte minst när det gäller rekrytering av internationella studenter och samarbete kring studentutbyten.

EVA LUNDGREN

Fakta

SASUF är ett forum som koordineras av Uppsala universitet och finansieras av Stiftelsen för internationalisering inom högre utbildning och forskning (STINT), the South African National Research Foundation, the South African Department of Higher Education samt de medverkande lärosätena. Sju svenska och 23 sydafrikanska lärosäten deltar. Den 14-18 maj arrangeras ett forsknings- och innovationsseminarium i Pretoria. Mirai, Connecting Swedish and Japanese universities through research, education and innovation, är ett samarbete mellan 7 svenska och 8 japanska universitet. Samarbetet finansieras av de medverkande lärosätena, STINT samt Japan Society for the Promotion of Science.

Luftmätare ersätter underskrift

Semester i Schleswig-Holstein? Undvik då den lilla orten Tarp. Där är nämligen luftkvaliteten särskilt dålig.

Hur vet jag det? Jo, i Tyskland finns cirka 1 100 luftmätarstationer, placerade över hela landet av vanliga medborgare, som publicerar resultat om hur luften är just där de bor.

– Medborgarforskning har blivit ett demokratiskt inslag i vårt samhälle att ta på allvar, förklarar vetenskapsteoretikerna Dick Kasperowski och Christopher Kullenberg.

Text: EVA LUNDGREN Foto: JOHAN WINGBORG

ETT AV DE PROJEKT om medborgarforskning som Dick Kasperowski och Christopher Kullenberg är engagerade i handlar om att skapa en nationell medborgarforskningsportal. Den som vill starta ett forskningsprojekt ska här få råd om exempelvis lämpliga metoder, standardisering, kvalitetssäkring, teknik, etik och kommunikation. Portalen ska också innehålla goda exempel och både privatpersoner och organisationer ska dessutom kunna föreslå projekt via portalen samt hitta lämpliga forskare att samarbeta med.

Ett av projektets första uppdrag handlar om att inventera den medborgarforskning som redan finns i landet. Det är det nämligen ingen som har koll på.

– VI KOMMER ATT börja med att undersöka medborgarforskning som har koppling till något lärosäte, förklarar Dick Kasperowski. Men det finns förstås medborgarforskning

även vid bibliotek, museer och på andra håll i samhället, något vi får koncentrera oss på vid en senare fas. Vi ska också försöka komma åt vem den genomsnittlige medborgarforskaren är. Handlar det exempelvis mest om vita, medelålders män? Projektets hemsida öppnade redan den 20 februari, där kan man följa vad som händer.

MEDBORGARFORSKNING är inget nytt fenomen, människor har ända sedan 1800-talet hjälpt forskare att samla in iakttagelser om exempelvis flyttfåglars ankomst eller gjort väderobservationer. Ett exempel på allmänhetens naturintresse är *Artportalen*, en av världens största portaler dit vem som helst kan rapportera in naturobservationer. Portalen innehåller idag drygt 57 miljoner inrapporterade fynd av amatörer och administreras av Sveriges lantbruksuniversitet.

– Artportalen används av forskare

men även som underlag för politiker som ska fatta beslut om infrastruktur eller bostadsbyggande. På så sätt kan medborgarforskarna påverka politikerna; om en amatörforskare hittat en ovanlig art just där politikerna vill bygga en motorväg kanske det kan vara ett argument för att ändra vägens sträckning.

DATADRIVET medborgarskap är ett nytt begrepp som innebär att allt fler medborgare, genom billig och användarvänlig teknik, får makt att påverka.

– Istället för att samla in namnunderskrifter kan medborgarna idag samla in data, förklarar Christopher Kullenberg. I exempelvis Göteborg har miljöförvaltningen tillgång till fyra fasta och tre flyttbara stationer som mäter luftkvalitet. Men om göteborgarna börjar köpa egna partikelmätare, som bara kostar cirka 300 kronor, och mäter lite överallt i staden, vad händer då? Kommer en lista med 400 resultat som visar höga partikelhalter i ett visst bostadsområde att bli ett kraftigare argument än en protestlista med 400 namnunderskrifter?

ALL MEDBORGARFORSKNING leder dock inte till framgång. Efter Fukushimaolyckan 2011 gick exempelvis ett stort antal japanska kvinnor samman och kunde med vetenskapliga metoder visa att den mat de åt var radioaktivt kontaminerad.

Till slut får vi kanske en epistokrati, ett samhälle där en välutbildad elit styr över alla andra.

CHRISTOPHER
KULLENBERG

Dick Kasperowski tror att medborgarforskning kan leda till en ny form av demokrati.

- Det ledde dock inte till några förändringar från myndigheternas sida utan kvinnorna avfärdades som hysteriska, berättar Dick Kasperowski. Varför de inte lyckades kan man spekulera över, men bland annat handlar det nog om att de utmanat synen på vad kvinnor förväntas göra i samhället.

MEN OM VEM som helst kan göra egna undersökningar, vad händer då med förtroendet för universiteten och vetenskapen? Den som mäter, exempelvis luftkvalitet, gör väl det för att hen misstror den officiella informationen?

- Att ständigt ifrågasätta, också universiteten, är ju ett vetenskapligt förhållningssätt, helt i Karl Poppers anda, påpekar Dick Kasperowski. Och medborgarforskarna misstror knappast vetenskapen i sig, tvärtom, det är ju den de själva använder sig av. Vårt demokratiska samhälle ska bygga på kunskap, men vems kunskap det handlar om är något som kan utmanas. Ett datadrivet medborgarskap kommer dock att ställa höga krav på hur faktainsamlingar går till, vilka instrument som används och hur datakvaliteten garanteras.

Det är dock inte säkert att mer medborgarforskning leder till ett mer demokratiskt samhälle, påpekar Christopher Kullenberg.

- En fördel med att gå runt med en namnlista är att det är så enkelt att skriva på. Att exempelvis **göra**

Bygg din egen luftmätare! Gå in på luftdata.se för att se hur du gör.

Andra studenter skulle kanske komma på att man kan koppla luftmätningen till den ojämlika hälsosituationen i Göteborg.

CHRISTOPHER KULLENBERG

egna luftmätningar är också lätt, men kräver ändå att man investerar 300 kronor och klarar av att sätta ihop delarna. Ju högre trösklarna är för att kunna påverka, desto större riskerar klyftorna bli. Till slut får vi kanske en epistokrati, ett samhälle där en välutbildad elit styr över alla andra.

ATT UNIVERSITETEN ska samverka med det omgivande samhället betonas inte minst i den senaste forskningspropositionen *Kunskap i samverkan*.

- Men universitetet är ju redan en del av samhället, påpekar Christopher Kullenberg. Den vetenskapliga metoden är öppen för alla, samma höga krav på kvalitet och avståndstagande gentemot fusk finns överallt. Skillnaden mellan en universitetsforskare och en medborgarforskare är främst att den som verkar vid ett lärosäte får lön och har tillgång till dyra instrument, vilket inte gäller för den som står utanför.

Skulle universiteten kunna uppmantra till mer medborgarforskning, exempelvis bland studenterna?

- Den webbplats som mäter luft i Tyskland har spritt sig över främst Europa och finns nu även i Sverige,

berättar Dick Kasperowski. Varför inte inspireras av detta och ge alla nya studenter vid GU en luftmätare så att de, via en särskild GU-app, kan medverka i forskning redan första studiedagen? Det skulle innebära att Göteborg blir den stad med flest luftmätningpunkter i hela världen!

Kanske skulle ett sådant projekt också leda till nya frågor om forskning, kunskap och universitetens roll?

- Studenterna på miljövetarprogrammet skulle kanske börja fundera över hur deras utbildning skiljer sig från sådant folk ute i landet lär sig när de bygger sina egna mätinstrument, påpekar Christopher Kullenberg. Andra studenter skulle kanske komma på att man kan koppla luftmätningen till den ojämlika hälsosituationen i Göteborg. Ytterligare andra skulle kanske grubbla över hur universitetet kan hjälpa till för att kvalitetssäkra den insamlade datan från medborgarforskning. Det skulle alltså kunna hända väldigt mycket ...

Två nya medborgarprojekt

Två nya medborgarprojekt med Dick Kasperowski och Christopher Kullenberg är: *Arenas for building relations for co-operation through citizen science* (ARCS), ett samarbete mellan GU, SLU, Umeå universitet och Vetenskap & Allmänhet. Vinnova och GU finansierar med 10,5 miljoner kronor under tre år. Projektets webbsida öppnades den 20 februari.

Citizen science: collecting and using data for societal change handlar att öka förståelsen för hur data samlas in av medborgarna och hur dessa används i samhälleligt beslutsfattande. Projektet är ett samarbete mellan GU och Sveriges lantbruksuniversitet och finansieras av Formas.

Foto: JOHAN WINGBERG

Hallå där!

FREDRIKA LAGERGREN WAHLIN, vicerektor för samverkan.

Borde GU satsa på medborgarforskning?

- Jag tror att det redan finns en hel del samverkan av det slaget vid GU, och att medborgarna bidrar till universitetets forskning är förstås jättebra. Det kan handla om att räkna fåglar eller andra naturobservationer där ett tränat öga kan vara väl så värdefullt som tekniska mätningar. Medborgare som forskar av eget intresse, utan ekonomisk vinning, används över hela världen.

Ser du några risker med medborgarforskning?

- Det är klart att det är viktigt att värna resultatens kvalitet och att använda vetenskapliga metoder. Men forskningen har ju redan olika sätt att hantera exempelvis skeva urval vid enkätundersökningar som kan användas även här, så det går nog att ordna.

Vad tycker du om idén att ge alla nya studenter en luftmätare?

- Det låter roligt! Det måste naturligtvis vara frivilligt men skulle ge nya studenter värdefull träning i vetenskaplig metod. Idén är ju heller inte så svår att genomföra så det tål att tänka på.

GMV BYTER NAMN

MILJÖ. GU och Chalmers har undertecknat ett förnyat samverkansavtal om hållbar utveckling, som också ger den gemensamma organisationen Göteborgs miljövetenskapliga centrum ett förnyat uppdrag. Det innebär en bredare ansats som täcker alla aspekter av hållbar utveckling med ett tydligare fokus på FN:s 17 globala hållbarhetsmål. Organisationen byter samtidigt namn till Göteborgs centrum för hållbar utveckling.

SOMMARSKOLA I OXFORD

KURSER. Riksbankens Jubileumsfond (RJ) erbjuder forskare och doktorander, i samarbete med universitetet i Oxford, 25 platser på en sommarskola i digital humaniora. RJ bekostar boende, resa och kursavgift. Sommarskolan erbjuder föreläsningar av experter inom området varvat med möjligheten att välja mellan åtta olika workshoppar som löper under en veckas tid. Kursen äger rum 2-6 juli 2018. Sista ansökningsdag är 6 mars. Mer information: <https://digital.humanities.ox.ac.uk/dhoxss/>.

BLANDADE ÅSIKTER OM KVINNOPROJEKTET

JÄMSTÄLLDHET. 2012 tilldelades Göteborgs universitet ett statligt rekryteringsmål om att minst 40 procent av de professorer som anställdes under perioden 2012-2015 skulle vara kvinnor. För att nå målet tillsatte dåvarande ledning en arbetsgrupp som tog fram en handlingsplan. I denna - det så kallade professorsprojektet - skulle man aktivt stimulera och underlätta för kvinnliga forskare och lektorer att meritera sig för en

professorsansökan. Så hur gick det? Det är svårt att dra några generella slutsatser av projektet eftersom de 15 kvinnor som lämnat in preliminära professorsansökningar kanske hade blivit befordrade före 2015 års slut utan projektets stöd.

Det skriver Eva Hasselgren som på uppdrag av enheten för utredning och lärarutbildning har utvärderat projektet. Totalt intervjuade hon 16 personer, varav fem dekaner, fem prefekter och sex kvinnor som ingick i projektet.

Sammantaget framhåller kvinnorna att det var ett bra initiativ. Flera av dem menar att män alltid gynnas i den akademiska världen och att det var hög tid att satsa på kvinnor. Men erfarenheterna är mycket blandade. Både dekaner och prefekter har mer kritiska synpunkter om att projektet enbart var riktat mot kvinnor och därmed var diskriminerande. Flera av dem tycker också att projektet motverkade andra planerade strategiska satsningar på fakultets- och institutionsnivå.

Foto: WIKIPEDIA

NYA REGLER FÖR FRISKVÅRD

FRISKVÅRD. Nu är det klart - ridning och golf blir friskvård. Det innebär att det är fritt fram att få skattesubventionerad friskvård även för gamla överklassporter. Som anställd vid GU kan du få ersättning upp till 2 000 kronor per år. Du har också rätt till en timmes friskvård per arbetsvecka. Ansöker gör du som vanligt i Primula.

Foto: EUROPRIDE

LÅT DEM UPPTÄCKA DIN FORSKNING!

HBTQ. Under festivalen EuroPride arrangerar Göteborgs universitet *Forum för normkritisk forskning*. Forumet går av stapeln den 16 augusti och är ett populärvetenskapligt evenemang. Forskare från alla områden med infallsvinklar på normkritik är välkomna att delta. Bidrag till programmet kan beröra allt från historia till zoologi. Universitetet strävar efter att sätta samman ett brett tvärvetenskapligt program.

Även forskare knutna till andra lärosäten än Göteborgs universitet är välkomna att skicka in förslag på programpunkter. Eftersom det är första gången som EuroPride tar plats både i Stockholm och Göteborgs i år är en unik möjlighet att presentera sin forskning för en HBTQ-intresserad allmänhet från hela världen. Sista dag att skicka in förslag till programmet är 12 mars. Mer information: www.gu.se/europride.

Odlar hjärnans olika rum

Att vara chef handlar inte så mycket om att bestämma som om att tjäna.
– Vad behöver du av mig för att göra ett så bra jobb som möjligt? är den fråga en chef borde ställa till sina medarbetare, förklarar Lotta Dellve. Hon är professor i arbetsvetenskap och forskar om ledarskap inom vården. Hennes drivkraft är att göra nytta.

Text: EVA LUNDGREN Foto: JOHAN WINGBORG

Lotta Dellve

Arbetar som: Professor i arbetsvetenskap vid institutionen för sociologi och arbetsvetenskap; medverkar i Centrum för åldrande och hälsa (AgeCap) samt på Centrum för genusforskning (GIG). Hon är också ordförande i Forum för arbetslivsforskning (FALF), styrelsemedlem i NOVO forskarnätverk, ledamot av redaktionsrådet för skriftserien *Arbete & Hälsa*, medlem i vetenskapliga beredningsgrupper för FORTE, AFA och KK/Halmstad högskola.

Har tillsammans med kollegan Andrea Eriksson skrivit arbetsmaterialet *Hållbart och hälsofrämjande ledarskap i vardag och förändring* som finns gratis på nätet.

Familj: Man och två döttrar samt en field spaniel.

Bor: I Skintebo.

Senast lästa bok: *Humlornas historia* av Maja Lunde.

Senaste film: *Ted*.

Favoritmat: Smörstekta kantareller.

Bästa/sämsta sida: Tålmodig men otålig.

Intressen: Odling, keramik, yoga, paddla kajak, hästresor ...

undan. På fyra år hann jag skriva både en licentiatuppsats om familjer med barn med funktionshinder och disputera på en avhandling om arbetsförhållanden för vård- och omsorgspersonal. Efter disputationen fick jag tjänsten som chef på en enhet vid arbets- och miljömedicin och blev ledare för forskargruppen *Ledarskap och hälsa*.

EFTER 12 ÅR vid GU ville Lotta Dellve dock göra något annat. Hon tvekade mellan en gästprofessur i ergonomi vid KTH och en professur i vårdens ledarskap och organisering vid Högskolan i Borås. Det slutade med att hon valde båda.

- Tänk att få bygga upp en forskarmiljö på två olika ställen samtidigt! Jag ledde flera stora projekt där doktoranderna på de olika lärosätena blev som en gemensam grupp. Men efter fem år av pendling mellan Stockholm, Borås och Göteborg, då jag hade fullt upp med handledning, datainsamling och

JAG ÄR TILLBAKA till mina rötter, säger Lotta Dellve och blickar ut genom fönstret från sitt rum på översta våningen i den byggnad vid Skanstorget där institutionen för sociologi och arbetsvetenskap

håller till. Först tror jag att hon menar att hon är tillbaka i Göteborg efter fem år i Stockholm och Borås men så pekar hon på ett foto på väggen. Det föreställer hennes gammelmorfar som var konstsmed.

- Bland hans papper finns en beskrivning av den utsikt han hade från sin verkstad. Han kunde se ut

över Skansen kronan och husen intill, och hans katter sprang ständigt ut genom fönstret och upp på taket. Så jag har kommit fram till att han måste ha varit verksam precis där mitt rum nu finns.

Lotta Dellve är från början sjuksköterska. När hon ville göra något åt de problem hon upptäckte i vården märkte hon att det inte är så lätt för en person i underordnad ställning. Hon beslöt då att ägna en del av sin fritid åt att forska om problematiken.

- **MEN DET ÄR** svårt att komma någon vart när man måste arbeta samtidigt, så efter ett antal år bestämde jag mig för att forska på heltid istället. Då gick det plötsligt

undervisning, började jag tycka att det blev för mycket. Så sedan 2016 är jag tillbaka i Göteborg som professor i arbetsvetenskap.

Sin bakgrund som sjuksköterska glömmes Lotta Dellve dock aldrig. Tvärtom har den haft största betydelse i hennes forskning om ledning och arbetsvillkor i vården.

– MÅNGA ORGANISATIONSFORSKARE vet ingenting om världens verkliga krav: Varje dag och minut fattas beslut som kan göra skillnad mellan liv och död. Vårdpersonalen måste vara empatisk men också hårdhudad för annars orkar de inte. Den administrativa överbyggnaden får ofta förstärkning men själva kärnverksamheten satsas det mindre på. Nu har vi hamnat i en situation där unga sjuksköterskor säger upp sig redan efter ett par år i yrket eftersom arbetet är så tufft. Det har lett till att flera sjukhusledning i Sverige tvingats rannsaka sig själva och börja undersöka hur de kan underlätta för sin personal.

Ett av Lotta Dellves ledord är *verksamhetstjänande*. Det handlar om att skapa en ledning där chefen inser att hans fokus ska rikta sig mot kärnverksamheten och att stötta samspelet i den, oavsett vilken nivå man befinner sig på som chef.

– Istället för att ständigt kontrollera att folk inte gör fel och sitta för sig själv och tänka ut vad som ska göras, bör en chef utgå från att de professionella och verksamhetsnära har kunskap om både situationen och problemet. Som chef kan man istället understödja samtal, problemlösning och förståelse över organisationsnivåer och mellan olika funktioner. Genom att prata om hela problemområdet får man fram en mycket mer komplex bild, som kan leda till verklig förändring.

Vid de ledarskapsutbildningar Lotta Dellve leder brukar det alltid finnas någon kursdeltagare som blir provocerad när hon berättar att en chef ska tjäna medarbetarna och kärnverksamheten.

– De som tror att chefskap handlar om den personliga karriären

kommer aldrig att fungera särskilt väl. En sådan chef riskerar att fatta beslut som inte har förankring hos medarbetarna, vilket i bästa fall kan leda till motarbetarskap, alltså att medarbetarna gör som de tycker är rätt ändå.

Ett annat av Lotta Dellves ledord är *värdeintegrering*, något som är viktigt, inte minst inom äldreomsorgen.

– Det handlar om att skapa en god jordmån för alla: Brukarna ska ha inflytande över sin egen miljö och omsorg samtidigt som också medarbetarna och cheferna måste ha goda arbetsförhållanden för att orka göra ett bra jobb.

I december presenterade regeringen en blocköverskridande överenskommelse om att höja den lägsta pensionsåldern till 64 år. Hur det ska fungera i praktiken är en fråga som engagerar Lotta Dellve i hennes arbete på Centrum för åldrande och hälsa och på Centrum för genusforskning.

Det är skillnad på att kunna jobba, vilja jobba och vara tvungen att jobba.

LOTTA DELLVE

– **DET ÄR SKILLNAD** på att kunna jobba, vilja jobba och vara tvungen att jobba. Många som verkar inom vården har arbetat länge i tunga arbeten med låga löner och har därför inte råd att gå tidigt i pension trots att de skulle behöva det. Delar av industrin har insett att man inte låta äldre medarbetare gör de tyngsta uppgifterna men så är det ännu inte inom vården. Hur arbetet både kan vara rättvist och anpassas till var och ens kapacitet är en betydelsefull fråga inom det arbetsvetenskapliga fältet.

Att leda på ett verksamhetstjänande sätt är viktigt även inom universitetet. Lotta Dellve har för närvarande hela åtta doktorander, alla med unika projekt.

– Det gäller att stötta utan att styra och låta de forskarstuderande välja sina vägar och frågor. Dessutom

undervisar jag både på personalvetar- och arbetsvetarprogrammet och det känns extremt meningsfullt att föra vidare den kunskap jag själv fått. Överhuvudtaget gör alla möten med unga människor att jag känner mycket hopp inför framtiden. Det talas mycket om hat och hot inom exempelvis sociala medier men mindre om allt gott som dessa rörelser skapar. #metoo är ett exempel på särskilt unga människors engagemang för att förändra världen.

För att orka med både forskning, undervisning samt allt hemarbete gäller det att odla hjärnans många olika rum.

– **NÅGRA DELAR** måste få vila med andra jobbar, menar Lotta Dellve. För en tid sedan utbildade jag mig till yogalärare och när jag förklarar att det gäller att verkligen pressa in yogan i vardagen tycker många att det låter motsägelsefullt: Yoga handlar väl om att slappna av? Men det jag menar är att inte låta sig hindras av att man ibland är trött, utan köra sitt yogapass ändå, eftersom det ger något gott. Jag har även behov att arbeta med händerna, exempelvis skapa med keramik, något jag kanske ärvt av min gammelmorfar.

Tillsammans med sin man äger hon en liten torpgård vid Gullmarsfjorden.

– Han stöttade mig när jag utbildade mig, nu stöttar jag honom med hans ombyggnad av huset. Vi odlar våra egna grönsaker, plockar bär och svamp och vistas så mycket vi kan i naturen.

OCH VARJE ÅR försöker Lotta Dellve också hinna med en veckas ridning.

– Jag brukar anmäla mig till särskilda turer där man rider i en grupp på 4-8 personer tillsammans med en guide i ett naturskönt område, och övernattar på små hotell eller gästhus utmed vägen. Jag har varit på sådana ridturer i Frankrike, Norge och Spanien men är nyfiken på Albanien och Georgien. Det finns många olika klasser, både för avancerade och för personer som aldrig ridit förr. ■

REPORTAGE

30 MACHIAVELLI
PÅ JOBBET

32 DARWIN OCH
LITTERATUREN

34 ARVID CARLSSON
FORSKAR VIDARE

Ny bro förenar olika kunskaper

Den 19 januari invigde rektor Eva Wiberg och Jan Wahn, kommunfullmäktiges ordförande i Mariestad, Universitetsbron, som sträcker sig över Tidan och binder samman Trädgårdens skola med Universitetsparken.

Dagen innehöll också en visning av institutionen för kulturvårds verksamhet där möbler finputsas, murar byggs och ramarna till bänkfönster blir rödmålade inför våren.

2018 HAR AV EU utsetts till kulturår och få platser passar nog så väl till mottot "där det förgångna möter framtiden" som GU:s verksamhet i Mariestad. Här finns två kandidatprogram, *Bygghantverk* och *Trädgårdens och landskapsvårdens hantverk*, samt ett hantverkslaboratorium.

Hantverkskunskaper griper in i alla kulturområden, påpekade Harald Bentz Høgseth, Sveriges förste professor i hantverksvetenskap, under mötet med rektor.

- För att förstå en annan tradition måste man, som Søren Kirkegaard sade, gå ut ur sig själv och använda empati som metod. Vi har en hypotes som vi testar på naturvetenskapligt sätt men vi måste också sätta oss in i den historiska och konstnärliga kontexten. Vår uppgift, att ta tillvara

och förvalta hantverkskunskaperna för framtiden, kräver att vi hittar de goda exemplen ute i verkligheten, samtidigt som hantverkarna kommer in i akademien.

ETT SÄTT ATT lära sig är att jämföra olika tekniker. Emil Stangenberg, student på bygghantverksprogrammet med träningsriktning, har exempelvis tillverkat gavlarna till sin kökssoffa på två olika sätt, dels med hjälp av maskin, dels för hand.

- På den här skolan får man göra allt, från att vara ute i skogen och hämta material och sedan hyvla plank till att testa olika sätt att tillverka på. Det visade sig exempelvis att det gick nästan lika fort att jobba för hand med gaveln, som med maskin, vilket jag nog inte hade trott när jag började mitt projekt.

På institutionen bedrivs också forskning i hantverk, exempelvis om olika sätt att framställa kalkbruk ur lokal kalksten, berättade universitetslektor Jonny Eriksson.

- Tidigare gjorde hantverkaren sin puts själv och hade därför kontroll över materialet på ett sätt vi inte har idag. Bland annat har vi medverkat vid fasadrenoveringen av Läckö slott vilket har lett till nya kunskaper om exempelvis brännings- och släckningsmetoder.

UNIVERSITETSLEKTOR Catarina Sjöberg undervisar på programmet *Trädgårdens och landskapsvårdens hantverk*. Hon berättade att institutionen har 150 kvadratmeter växthus med två olika klimatzoner samt kallväxthus.

- Vi samarbetar med Mariestads kommun exempelvis när det gäller odling i Universitetsparken, som naturligtvis är öppen för alla. Också förskolebarnen har egna odlingslotter där.

Att hantverk är populärt märks inte bara bland studenterna, berättar viceprefekt Lars Runnquist.

- För ett år sedan bjöd vi in till ett stolpverksseminarium med 140 stolpverksentusiaster från hela Norden. Deltagarna passade bland annat på att färdigställa ett utedass med den gamla tekniken som en del i ett pågående samarbete med Nordens Ark som besöksmål. Och i september arrangerade vi *Byggnadsvårdens konvent*, tillsammans med Riksantikvarieämbetet, Västarvet och Svenska byggnadsvårdsföreningen. Intresset var rekordstort, med cirka 530 deltagare från Norden, Tyskland och Wales samt till och med en grupp från Etiopien.

HANTVERK HANDLAR OM att bevara och utveckla vårt kulturarv, men också om breddad rekrytering, påpekade prodekan Ola Wetterberg.

- Flera av våra studenter som läser vidare ända till doktorsexamen hade inte studerat på högskola alls om inte hantverksprogrammen funnits. Vår kombination av teori och praktik, där vi använder goda exempel ute i verkligheten istället för att bara studera akademiskt, är unik i världen.

Text: **EVA LUNDGREN**

Foto: **JOHAN WINGBORG**

- Det här är ett särskilt ögonblick för mig: det är första gången jag är i Mariestad och första gången jag inviger en bro, förklarade rektor Eva Wiberg vid invigningen av Universitetsbron.

Institutionen för kulturvård i Mariestad

Verksamheten i Mariestad startade 1993 som ett arbetsmarknadsprojekt för arbetslösa byggnadsarbetare. Projektet utvecklades så småningom till två KY-utbildningar. Ett samarbete med Göteborgs universitet ledde 2004 till kandidatutbildningarna *Bygghantverk* samt

Trädgårdens och landskapsvårdens hantverk. I Mariestad finns även Hantverkslaboratoriet, ett nationellt centrum för kulturmiljövårdens hantverk, som drivs i samarbete med hantverksföretag, branschorganisationer och samhällssektorer. Hantverkslaboratoriet har en

styrgrupp med ledamöter från GU, Riksantikvarieämbetet, Västra Götalandsregionen, Mariestads kommun, Svenska kyrkan, Kulturmiljöforum, Statens fastighetsverk, Sveriges hembygdsförbund samt Nämnden för hemslöjdsfrågor.

Mörka personligheter på gott och ont

Människor med "mörka" personlighetsdrag kan ställa till med stor oreda på en arbetsplats men de kan också bana väg för framgång och ledande positioner.

Tre särskilt mörka profiler återfinns i det som kallas för den mörka triaden som beskriver den empatilöse psykopaten, den uppmärksamhetstörstande narcissisten och den cyniske och baksluge machiavellisten.

– **AKADEMIN ÄR EN** speciell plats som drar till sig såväl topppresterande personer med starka elitistiska drag och emellanåt lite "udda", introverta och specialbegåvade individer som helst vill undvika uppmärksamhet. Vissa i den förstnämnda gruppen vill gärna synas och höras och uppskattar inflytande och makt, ofta med en god intention men ibland med en helt annan agenda, säger Max Rapp Ricciardi, docent i psykologi, som bland annat forskar om destruktiva processer och urspårade personligheter i arbetslivet.

Begreppet den mörka triaden laserades av forskarna Paulhus och Williams 2002 och beskriver machiavellism, subklinisk psykopati och subklinisk narcissism. Med subklinisk menas att personlighetsstörningen är av mildare grad.

Illustration: CATRIN JAKOBSSON

– **NARCISSISTEN** kompenserar ofta en svag självkänsla med en grandios självbild och överdriver sin förmåga och håller den egna osäkerheten i schack genom att se ner och nedvärdera andra. Psykopaten är generellt sett mycket hänsynslös och uppfattar sig som en högre stående varelse som inte berörs av normer och regler. Hen tar för sig och exploaterar andra människor utan att tveka och tar ingen hänsyn till vilka konsekvenser det får för dem. Dessa personer lämnar ofta en öken efter sig i termer av förstörda relationer. Den machiavelliska personligheten kan däremot vara mycket långsiktig, beräknande, bakslug och manipulativ. Hen kan med stort tålamod och helt utan skrupler manövrera ut andra och föra fram sig själv till maktpositioner, dessutom helt obemärkt.

Intresset för ledarskapets mörka sidor har uppmärksammats allt mer eftersom det ställer till med mycket elände på arbetsplatser och får stora psykologiska men också finansiella konsekvenser.

– **DE FLESTA SOM** hör talas om den mörka triaden kan ofta relatera till beskrivningarna av dessa personligheter, eftersom de någon gång i sitt liv stött på dem. Alla tre karaktärerna i den mörka triaden besitter en förmåga att verka vara något som de inte är. De kan vara entusiasmerande och karismatiska och mobilisera kraft i en organisation, vilket på kortare sikt leder till positiva resultat. På längre sikt krackelerar dock bilden och många oegentligheter upptäcks.

Det är inte så enkelt som att någon är antingen machiavellist, narcissist eller

psykopat. En person kan ha drag av en eller flera av karaktärerna i högre eller lägre grad, menar Max Rapp Ricciardi.

– Det kan också vara så att mönstren bara ses ibland, när personen är satt under press eller kämpar hårt för att gynna sina egna intressen. Det handlar givetvis också om vilka andra resurser som individen har. Ser personen bra ut, är oerhört vältalig och har en hög intelligens och hög grad av impuls kontroll så skulle den personen lika gärna kunna lyckas väl i politiken, affärsvärlden eller varför inte vara en högavlönad professor, som kanske någon gång i framtiden ertappas med att ha stulit forskningsresultat från andra, förfalskat studier eller förskingrat forskningsmedel.

MACHIAVELLISMEN skiljer sig, enligt Max Rapp Ricciardi, från de övriga genom att det inte är en personlighetsstörning, utan en serie cyniska, oetiska, manipulerande beteenden som syftar till att gynna den som nyttjar dem.

Begreppet machiavellism kommer från Niccolò Machiavelli som skrev boken *Fursten* omkring år 1513. Den handlar om hur maktens män och kvinnor tillförsäkras sig makt och hur de behåller den.

– Enligt Machiavelli är det naivt att tro att världen och människorna är goda, utan man måste utgå från att de är precis tvärtom och därför är det bättre att förekomma än förekommas. Ska man döma Machiavelli så måste man göra det utifrån hans samtid. Han levde i en miljö där grannarna var vänner på måndag, fiender på tisdag och lierade på onsdag gentemot en ny än mäktigare fiende. Machiavelli var en renässansmänniska som dissekerade maktens anatomi. Machiavellister finns där spelet om makten finns.

Frågan är då hur organisationer kan skydda sig från dessa personligheter? Det är svårt, tror Max Rapp Ricciardi.

– Dessvärre är många av dem mycket skickliga i att ta sig

upp i den organisatoriska hierarkin eftersom det är just makten som attraherar dem. Deras hänsynslöshet gör också att de utan skrupler eliminerar alla hinder de kan tänkas stöta på och om de är prestationsdrivna så driver de verksamheten med en tidigare sällan skådad effektivitet.

Någon undersökning om hur vanligt det är inom universitetsvärlden, känner han inte till.

– **MIN UPPLEVELSE**, rätt eller fel, är att det har blivit bättre inom akademien på senare år. Maktfullkomlighet och maktkoncentration leder ofta till att individer med mörka drag kan få härja fritt. Med ökad byråkratisering, maktindelning och kontrollsystem blir det något lättare att upptäcka destruktivitet.

ALLAN ERIKSSON

Max Rapp Ricciardi menar att vi bör granska hur personer med mörka personligheter betar sig snarare än att förblindas av deras vältalighet och karisma.

KORT GUIDE

Den mörka triaden

Egenskaper

Psykopaten: kallsinnig, exploaterande, hänsynslös och egoistisk, impulsiv och ofta kortsiktig i sitt beteende.

Narcissisten: grandios, lättkränt, karismatisk och vill gärna ha en publik och bli beundrad.

Machiavellisten: beräknande, manipulativ, flyger under radarn, hänsynslös. Kan nå väldigt långt.

Svåra att avslöja

Dels är de duktiga på att förställa sig. De drar sig inte heller för att förfälska cv:n, överdriva sina förmågor, skaffa fram falska referenser, förfälska betyg och lära sig hur man manipulerar personlighetstest.

Tumregel

– En tumregel är att bry sig mindre om vad folk säger att de gör, än att betrakta vad de verkligen gör. Chefen är oftast den som sist märker problemen men som blir ett av den mörka triadens första offer, säger Max Rapp Ricciardi.

Darwin och litteraturen

År 1859 utkom Charles Darwins *Om arternas ursprung*. Boken förändrade inte bara naturvetenskapen utan också människans förståelse av sig själv: från att ha varit skapelsens krona blev hon plötsligt utkastad i ett universum utan mening och mål.

Nu har Emelie Jonsson, som första litteraturvetare i Sverige, med hjälp av modern psykologi undersökt hur evolutionsteorin påverkat litteraturen.

Text: EVA LUNDGREN Foto: JOHAN WINGBORG

J – JAG BEHÖVDE kunna ha fel, svarar Emelie Jonsson när jag frågar varför hon började intressera sig för litterär darwinism, ett ganska kontroversiellt gränsland mellan humaniora, psykologi och biologi.

– Om en litteraturvetare exempelvis påstår att det egentliga skälet till att Hamlet dödade sin farbror är för att han åträdde sin mor, hjälper det inte att påpeka att Shakespeare väl knappast hade läst Freud. Litterära teorier kan visserligen diskuteras men det finns ingen empiri de kan rättas av. När jag var klar med min master längtade jag därför efter en mer exakt vetenskap om hur människan fungerar.

En teorikurs med Marcus Nordlund, professor i engelsk litteratur, och en sommarkurs med Joseph Carroll, känd och ökad litterär darwinist, fick Emelie Jonsson att intressera sig för biokulturell teori. Den handlar om att se människan som en biologisk organism som formas av den omgivande miljön, vilket leder till skapandet av en viss kultur, som återigen omformar miljön och förändrar kulturen ytterligare. Forskarna arbetar över olika gränser och korregerar varandra utifrån sin egen expertis.

– Den vetenskapliga metoden är beroende av för-

undran och skepticism, förklarade Carl Sagan, och det förhållningssättet tog jag till mig när jag började studera en av mänsklighetens största gåtor: varför vi överhuvudtaget har kultur. Att måla, skulptera och berätta historier tar ju tid och energi från annat, mer livsnödvändigt, som att hitta mat och skydd i en ogästvänlig miljö. Somliga forskare, som Franz de Waal, menar att kulturen förfinar vår medfödda förmåga att samarbeta. Andra, som Richard Dawkins, anser istället att människan av naturen är en egoist som genom kulturen kan uppfostras att ta hänsyn också till andra.

YTTERLIGARE ANDRA forskare menar att kultur mest är en biprodukt i den mänskliga utvecklingen, berättar Emelie Jonsson.

Ändå har människan överallt på jorden skapat myter och berättelser som i sin grundstruktur liknar varandra.

– Våra gemensamma historier handlar om den mänskliga livscykeln och om vad som är viktigt i tillvaron. Det finns forskare som menar att myterna har en didaktisk betydelse, att de exempelvis lär ut skillnaden mellan gott och ont. Men det är knappast så enkelt att de berättelser som överlevt århundradena är pedagogiska

”Jag behövde kunna ha fel.”

Namn: Emelie Jonsson

Aktuell: Disputerade den 18 november 2017 på avhandlingen *Imagining a Place in Nature. Using Evolution to Explain the Early Evolutionary Imagination in Literature.*

Ålder: 31 år.

Bor: I Göteborg.

Intressen: Vetenskapshistoria, konstteori, virkning och historisk fäktning.

läxor. För paradoxalt nog har litteraturteori baserad på naturvetenskap och psykologi snarare ökat än minskat insikten att kultur är nödvändigt för människan. Vi klarar oss helt enkelt inte utan berättelser som ger struktur och mening i en komplex och oförutsägbar tillvaro.

DEN BERÄTTELSE SOM haft störst betydelse i västvärlden de senaste 2 000 åren handlar om hur gud skapade människan till sin avbild.

- Den som lever efter kristen etik kanske inte alltid lyckas göra det rätta, påpekar Emelie Jonsson. Men hen är i varje fall övertygad om att det ändå finns något som är absolut gott och ont, och att en god gud månår om oss. För 1800-talsmänniskan måste utvecklingsläran därför ha kommit som en chock: vi är inte guds avbild, det finns inget ont eller gott, det finns helt enkelt inte någon skapelse.

Och frågan är om vi, såhär 160 år efter *Om arternas ursprung*, ännu har hämtat oss.

- Fysikern Sean Carroll menar att dagens sekulära människor visserligen vågar springa ut över det vetenskapliga stupet, men att de flesta ännu inte är modiga nog att titta ner. Jag tror att han har rätt. Då kan det

vara en tröst att läsa de författare som gått före och faktiskt funderat över konsekvenserna av Darwins teori.

I sin avhandling har Emelie Jonsson därför bland annat närtuderat sex romaner som på olika sätt försöker hantera människans nya, och mycket mer blygsamma, roll i universum. I exempelvis Arthur Conan Doyles *The Lost World* skjuter huvudpersonerna helt enkelt ihjäl de apmänniskor som fortfarande finns kvar på en avlägsen plåtå.

- **I ROBERT LOUIS STEVENSONS** *Dr. Jekyll and Mr. Hyde* är apmänniskan istället placerad inuti en väletablerad läkare som lever mitt i London. Stevenson trodde fortfarande på gott och ont, men han såg vårt darwinistiska arv som ett nytt ansikte för det onda. Man kan se romanens budskap som att vi måste leva i ständig moralisk kamp.

Till de författare som drabbades av svår depression på grund av livets brist på mening hör Jack London och Joseph Conrad, förklarar Emelie Jonsson.

- Conrad var smärtsamt medveten om att det inte finns någon vetenskaplig grund för den mänskliga moralen. Det enda han kunde luta sig mot i sin existentiella nöd var begrepp som ”fidelity” (trofasthet), exempelvis tilliten Kurtz fästmö i *Mörkrets hjärta* hyser för sin trolovade. Trofasthet är inte samma sak som godhet, men ändå ett ideal som funnits i många mänskliga samhällen under lång tid.

Idag får varje individ själv bestämma vilken myt hen vill leva efter.

- Poeten Matthew Arnold menade att konsten kan ersätta religionen, men det har för många känts ganska otillfredsställande. Konst innehåller ju ingen moral eller någon idé om en större makt som vakar över människan. Faktum är att majoriteten människor på jorden fortfarande är religiösa, trots vetenskapens framsteg. Och även i den sekulära världen tror de flesta ändå på något, exempelvis på alla människors lika värde.

Emelie Jonsson hoppas kunna fortsätta forska, bland annat om William Golding, Virginia Woolf, John Steinbeck och Ernest Hemingway.

- **DE HAR ALLA** intressanta tankar om hur man kan se på människan i ljuset av utvecklingsläran. I *The Inheritors* skildrar exempelvis Golding människan utifrån neanderthalarnas perspektiv och i *Grapes of Wrath* utvecklar Steinbeck en sorts transcendental ekologisk filosofi. Jag hoppas också få tid att ägna mig åt den vetenskapliga tidskriften *Evolutionary Studies in Imagining Culture*, med Joseph Carroll som huvudredaktör, där jag är medredaktör. Vi publicerar väldigt olika sorters artiklar centrerade på människans fantasi: hur Donald Trumps framgångar kan förklaras evolutionärt, hur musik kan ha betydelse vid Parkinsons sjukdom, om paleolitisk konst samt mycket annat ...

Sean Carroll menar att dagens sekulära människor visserligen vågar springa ut över det vetenskapliga stupet, men att de flesta ännu inte är modiga nog att titta ner.

EMELIE JONSSON

Arvid Carlssons senaste forskning ger hopp

För snart 60 år sedan fann Arvid Carlsson att dopamin fungerar som signalsubstans i hjärnan. Upptäckten har sedan revolutionerat behandlingen av bland annat Parkinsons sjukdom och svår depression.

Nu är han på gång med ett nytt preparat som han hoppas ska leda till ytterligare en revolution.

Han har precis fyllt 95 år.

– **SIGNALSUBSTANSEN** dopamin finns överallt i hjärnan men ojämförligt mest i de basala ganglierna. Substansen är otroligt viktig eftersom den är kopplad till vårt belöningssystem. Alla sjukdomar i centrala nervsystemet handlar på något sätt om dopamin, som antingen är på en för hög eller för låg nivå, förklarar Arvid Carlsson, professor i farmakologi och Göteborgs universitets hittills ende Nobelpristagare.

EN SUBSTANS som håller dopamin på exakt rätt nivå skulle alltså kunna ha betydelse för en rad sjukdomar, som parkinson, schizofreni, depression, psykos, beroendesjukdom och bipolär sjukdom. Ett sådant ämne hoppas Arvid Carlsson att han och hans kollegor hittat. Det handlar om OSU6162, en substans Arvid Carlsson tog fram redan på 1980-ta-

let för behandling av Parkinsons och Huntingtons sjukdom.

– De centralstimulerande medel som ges idag gör ofta att patienten känner sig obehagligt speedad och kan dessutom leda till missbruk. OSU6162 däremot ger en behaglig ökning av dopamin. Och preparatet verkar inte ge några nämnvärda biverkningar; några patienter har känt sig illamående under ett par timmar men annars är upplevelsen enbart positiv.

De patienter som Arvid Carlsson i första hand vill testa preparatet på är den stora grupp som lider av hjärntrötthet efter en stroke, och som det idag saknas medicinsk behandling för.

– **ÖVERLÄKAREN** Elisabeth Nordquist-Brandt, som tragiskt nog gick bort alldeles nyligen, gjorde den fantastiska upptäckten att OSU6162 kan hjälpa strokepatienter. Nu har vi fått tillstånd från Läkemedelsverket att göra en fas 2-studie för att studera hur effektivt läkemedlet är. Intresset är fantastiskt stort: inte bara patienter vill vara med, även neurologer och forskningsköterskor är entusiastiska.

En annan sjukdom som Arvid Carlsson hoppas pröva preparatet på är narkolepsi, som drabbade så många i samband med vaccineringen mot svininfluensa 2009.

– Sjukdomen innebär att patienten kan somna när som helst på dagen men kan också medföra kataplexi, alltså plötslig muskelsvaghet som gör att patienten ramlar ihop, exempelvis vid ett skrattanfall. Men minst lika obehagligt är nattliga besvär som hallucinationer och paralyser, alltså tillfällig förlamning. Att hjälpa dessa människor, som ofta är unga, vore verkligen behjärtansvärt.

ARVID CARLSSON tror att OSU6162 också kan ha betydelse för adhd.

– Dessa patienter har inte bara besvär med koncentrationen; eftersom de är så överaktiva blir de också snabbt trötta. En stabilisator, som gör att de håller sin uppmärksamhet på en lagom nivå, skulle därför kunna bli till stor glädje för dem.

Den forskningsgrupp där Arvid Carlsson ingår, består av både teoretiker och kliniker.

– Vi har dessutom ett stort nätverk av entusiastiska personer. Om allt går som vi hoppas kommer OSU6162 att innebära en revolution inom läkemedelsbranschen och finnas på marknaden om 3-4 år.

Att Arvid Carlssons grundforskning fått så stor praktisk nytta är något han är oerhört tacksam för.

– När jag började forska om signalsubstanser hade jag ingen aning om vilken klinisk betydelse det skulle få. Ibland när jag är ute på pro-

Alla sjukdomar i centrala nervsystemet handlar på något sätt om dopamin, som antingen är på en för hög eller för låg nivå.

ARVID CARLSSON

menad kan jag stöta på en person som känner igen mig från medierna och som beskriver hur exempelvis en nära anhörig med Parkinsons sjukdom eller djup depression blivit hjälpt. Få saker gör mig så lycklig som dessa berättelser.

ÄVEN OM Arvid Carlsson ägnat hela sitt yrkesverksamma liv åt hjärnan menar han att det mesta fortfarande är en gåta.

- Hjärnan är som ett isberg där vi precis nått fram till kanten men inte har en aning om vad som finns

under ytan. Men nya framsteg kommer hela tiden, exempelvis att man kan se förändringar i hjärnan när människor upplever olika känslor. Också den tekniska utvecklingen accelererar och vi lär oss alltmer om vår arvs massa. Det är viktigt att ta tillvara alla många möjligheter som forskningen ger men också inse att det finns risker. Etik måste alltid finnas med i forskningen.

Text: **EVA LUNDGREN**
Foto: **JOHAN WINGBORG**

Nobelpristagare

Arvid Carlsson fick år 2000 Nobelpriset i fysiologi eller medicin för sin upptäckt av signalsubstansen dopamin. Dopamin har stor betydelse för exempelvis belöningssystemet och för rörelsekontroll. Arvid Carlssons forskning har lett till läkemedel mot exempelvis Parkinsons sjukdom, depression och psykos.

Den 25 januari fyllde Arvid Carlsson 95 år.

Nytt sätt att behandla parkinson

Till våren kommer ett nytt sätt att tillföra levodopa vid Parkinsons sjukdom att testas vid Sahlgrenska Universitetssjukhuset.

Det är ett exempel på hur studier som bygger på Arvid Carlssons forskning fortsätter att utvecklas på nya sätt.

– **REDAN PÅ 1960-TALET** lade Arvid Carlsson fram en hypotes om hur kopplingen mellan hjärnans nervceller är organiserad, en modell som under följande decennier i allt väsentligt har bekräftats, berättar Elias Eriksson, professor i farmakologi. Fortfarande är det denna modell forskare utgår från när de designar nya läkemedel mot psykiatriska och neurologiska sjukdomar.

Även när det gäller schizofreni står sig Arvid Carlssons teori att man kan dämpa symptomen genom att blockera en viss typ av receptorer för dopamin.

– **OCKSÅ NYARE** mediciner för denna sjukdom har detta som en viktig del av sin verkningsmekanism. Dessutom håller flera företag nu på att utveckla nya antipsykosmedel som fungerar som så kallade partiella agonister snarare än som blockerare av dopaminreceptorerna, och som därmed verkar ha mindre biverkningar, vilket också baseras på en idé från Arvid Carlsson. Men hans nya molekyl, OSU6162, tycks stabilisera aktiviteten på ett annorlunda sätt än de partiella agonisterna.

Dopamin, som Arvid Carlsson

upptäckte för 60 år sedan, har visat sig viktigt för allt fler sjukdomar, som psykos, beroendesjukdom, adhd och bipolär sjukdom, berättar Elias Eriksson.

– Det var dessutom Arvid som tog fram det första SSRI-preparatet. Denna typ av läkemedel används fortfarande som förstahandsbehandling av exempelvis depression, tvångssyndrom, paniksyndrom, social fobi och premenstruellt syndrom. Ungefär 7 procent av alla

Men Arvid var synnerligen translationell långt innan ordet blev modernt och har alltid ansett att grundforskning helst också bör ha som mål att göra nytta.

EILIAS ERIKSSON

svenskar medicinerar idag med ett medel ur denna grupp. Numera vill nästan alla medicinska forskare beskriva sin forskning som translationell, alltså basal men samtidigt kliniskt relevant. Men Arvid var synnerligen translationell långt innan ordet blev modernt och har alltid ansett att grundforskning helst också bör ha som mål att göra nytta.

UNDER VÅREN kommer Elias Eriksson att leda en studie, där även Arvid Carlsson ingår, som ska testa ett helt nytt sätt att tillföra levodopa vid Parkinsons sjukdom.

– Det handlar om att ge läkemed-

Foto: JOHAN WINGBORG

Under våren kommer Elias Eriksson att leda en studie, där även Arvid Carlsson ingår, som ska testa ett nytt sätt att tillföra levodopa vid Parkinsons sjukdom.

let under huden, så kallad subkutan infusion. Förhoppningen är att detta ska öka behandlingens effektivitet och minska de biverkningar i form av snabba växlingar i motoriken, som ofta karaktäriserar sena stadier av denna sjukdom. Detta är alldeles ny forskning men den bygger på Arvid Carlssons upptäckt av effekterna av levodopa på motorik.

EVA LUNDGREN

UTBLICK

DETTA HÄNDER JUST NU I UNIVERSITETSVÄRLDEN

Språkbanken blir nationell

Språkbanken har tilldelats sammanlagt 210 miljoner kronor för att under sju år vidareutveckla sin verksamhet i en ny nationell infrastruktur för forskning i språkteknologi, språkvetenskap samt andra ämnesområden som bedriver forskning baserad på språkliga data.

– Samtidigt omvandlas vi till ett konsortium med tre huvudparter, där Göteborgs universitet blir samordnare, förklarar förreståndaren Lars Borin.

Konsortiet består av Språkbanken vid GU, Talteknologi vid KTH samt Språkrådet (Institutet för språk och folkminnen). Även SWE-CLARIN, som tillgängliggör språkteknologiska verktyg inom främst humaniora och samhällsvetenskap, ingår som en mindre del, där ytterligare sju universitet och myndigheter medverkar.

– Göteborgs universitet, som har forskat om språkteknologi i ett halvsekel, är främst bland svenska lärosäten inom området, förklarar Lars Borin, professor i språkvetenskaplig databehandling. Det är alltså ingen slump att det är vi som fått uppdraget att leda konsortiet.

Konsortiet är unikt på så sätt att det även kommer att hantlera samhällspolitiska hänsynstaganden om vad Sverige vill med sin språkpolitik.

Lars Borin

Foto: JOHAN WINGBORG

– Språkrådet påpekar att mycket av det vi gör nu, exempelvis om vi accepterar att viss information bara finns på engelska, kommer att påverka svenska språkets funktion i vår digitala samtid.

Samverkan med KTH kommer bland annat att handla om att hitta en närmare koppling mellan skrift och tal samt om forskning på språk i olika medier.

– En väsentlig del av all information som produceras i samhället förmedlas ju i text eller tal, påpekar Lars Borin. Ett exempel på material som går att undersöka med så kallad data mining är medicinska journaler. Genom att gå igenom kanske 10 000 journaler kan en forskare upptäcka nya saker som inte uppmärksammats tidigare, som att en viss biverkan hänger samman med ett

visst preparat. För att den här typen av undersökningar ska fungera är det förstås viktigt att ha verktyg som förstår texter på svenska. Språkbankens budget kommer nu att bli hela tre gånger så stor, vilket visar att Vetenskapsrådet verkligen insett betydelsen av att svensk språkteknologi håller fortsatt hög nivå.

Fakta

Språkbanken bildar ett konsortium tillsammans med talteknologi på KTH samt Institutet för språk och folkminnen och sju andra lärosäten och myndigheter. Nya nationella Språkbanken kommer att under sju år finansieras med 210 miljoner kronor, hälften från Vetenskapsrådet, hälften från de medverkande myndigheterna.

Isabella Lövin besökte Handelshögskolan

– Vi behöver fler medborgare som är förbannade, menade bistånds- och klimatminister Isabella Lövin under en debatt om miljöpolitik på Handelshögskolan den 31 januari.

Thomas Sterner, professor i miljöekonomi, påpekade att pengar är ett bra styrmedel och visade en graf över ingångna äktenskap i Sverige. Kurvan skjuter plötsligt i höjden runt 1989 eftersom de som gifte sig senare inte fick änkepension.

– Ekonomi påverkar alltså äktenskapet, varför skulle det då inte påverka vår andra stora kärleksaffär, bilen?

Chalmersforskaren David Andersson menade att skam är en bra energikälla för förändring.

– Vi medborgare borde jaga politikerna att förändra samhället istället för tvärtom, att politikerna måste kämpa för minsta lilla flygskatt.

Energiforskaren Maria Grahn påpekade att tekniken kan lösa en del av problemen.

– Den kan hjälpa oss använda mindre energi, annan energi eller fossil energi som inte ger utsläpp. Solen är ett lysande exempel på en outhärlig energikälla och vätgas kan ersätta kol i stålproduktionen.

DJURRIKET TEMA FÖR TÄVLING

FOTO. – Det är en vinbärssnäck, tagen i mina föräldrars trädgård, förklarar Ellinor Delin, student på kandidatprogrammet i biologi. Hon är vinnare i den fototävling som institutionen för biologi och miljövetenskap arrangerat, på initiativ av Hanna Eriksson, studentrepresentant i institutionsrådet. *Djurriket* var tema för tävlingen och 16 bidrag kom in.

Foto: Ellinor Delin

Foto: JOHAN WINGBORG

Annika Strandhäll diskuterar äldres möjligheter med Ingmar Skoog.

Socialministern på besök

Socialminister Annika Strandhäll och riksdagsledamot Anna Johansson gjorde i januari ett blixtpbesök på AgeCap. Bland annat fick de lära sig mer om Alzheimers sjukdom, äldres intresse för politik samt hur äldre syns i medierna.

– Just den här sortens gränsoverskridande forskning är av största vikt för det arbete som måste till för att förändra bilden av äldres möjligheter i arbetslivet, påpekade Annika Strandhäll.

INGMAR SKOOG, föreståndare för AgeCap (Centrum för åldrande och hälsa), berättade bland annat om H70-studien där 70-åringars hälsa undersöktes sedan 1971, samt studier av 85-åringar och personer över 95.

– De äldre blir allt friskare, nästan oavsett vad vi mäter, men tyvärr är åldrandet ganska ojämnt; de som har en dålig start i livet får också som pensionärer en svårare situation än andra grupper.

Vill arbetsgivare behålla äldre arbetstagare, är arbetsplatserna organiserade så att äldre kan arbeta vidare - och önskar de äldre verkligen arbeta längre? Det är några frågor som Eva Wikström, professor i management och organisation, forskar kring.

– Det handlar om att skapa ett åldersmedvetet ledarskap som inte bara tar hänsyn till de

äldre medarbetarnas behov utan verkar för att alla medarbetare, oavsett ålder, ska kunna uppnå sina mål.

KVINNOR ÖVER 80 ÅR hör till dem som röstar allra minst i allmänna val, förklarade Maria Solevid, universitetslektor i statsvetenskap.

– Ändå är äldre intresserade av politik och uppfattar exempelvis utbildningsfrågor som bland de viktigaste. En betydelsefull orsak till bristande politiskt engagemang verkar ensamhet vara.

Dimitrios Kokkinakis, forskare i språkvetenskaplig databehandling, förklarade att demens kan upptäckas tidigt i en persons tal och skrift, vilket innebär att inspelningar av patients röster skulle kunna vara ett stöd i primärvården.

Och Henrik Zetterberg, professor i neurokemi, förklarade att plack i hjärnan kan upptäckas tidigt, när det gäller Alzheimers sjukdom redan 20-30 år före sjukdomens utbrott.

– FÖRE JUL KOM JU en blocköverskridande pensionsöverenskommelse som jag är väldigt glad över, påminde Annika Strandhäll. Nu gäller det att påbörja arbetet med att både förändra bilden av äldre i arbetslivet och underlätta för äldre att jobba kvar.

EVA LUNDGREN

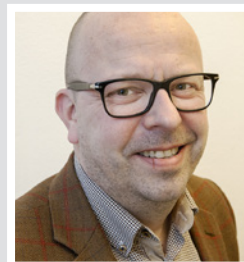

Foto: HAKAN GRANATH

Hallå där,

Anders Strinnholm!

Du har just fått jobbet som kulturarvssamordnare på UB. Vad innebär det?

– Det är en alldeles ny tjänst som UB inrättat för att förverkliga sin vision, "att utveckla och tillgängliggöra bibliotekets samlingar och kulturarv till gagn för forskning och utbildning" samt "öka vår samverkan och synlighet inom och utanför universitetet". Nyligen besökte jag exempelvis en utställning om varvshistoria på Lödöse museum och frågade då museichefen om man varit i kontakt med UB för material till utställningen. Det visade sig att han inte ens tänkt på att UB kunde vara intressant i sammanhanget. Och så tror jag att det är lite varstans, man känner till att museer och arkiv har spännande samlingar, men tänker inte på att UB också har det. Inte ens våra egna forskare känner alltid till vad som finns här utan tror att de måste vända sig till KB.

På vilket sätt kommer du att göra UB:s samlingar mer kända?

– Det handlar om att arbeta både inåt och utåt. Vi har redan kompetens så det knakar, nu gäller det att bli ännu bättre på att etablera kontakter och skapa nätverk.

Har du upptäckt något vid UB som gjort dig förvånad?

– Det är väl i så fall den väldiga omfattningen på samlingarna som är svår att föreställa sig. Men jag upptäcker nya saker hela tiden, som att UB har en stor barnboks-samling, det visste jag inte.

Vad har du själv för bakgrund?

– Jag är arkeolog, har studerat vid GU, och mitt senaste arbete var som verksamhetsutvecklare på Riksantikvarieämbetet i Stockholm.

#Metoo måste utmynna i konkreta åtgärder

#Metoo har gjort det oundvikligt att se att sexuella trakasserier förekommer överallt. #Akademikerupproret har varit ett viktigt steg att lyfta problemet även inom universitetsvärlden.

Vi kräver att arbetet för att upptäcka, dokumentera och anmäla övergrepp ses över och systematiseras.

GÖTA STUDENTKÄR

FÖR ATT BRYTA tystnadskulturen måste vi sänka trösklarna för att göra en anmälan. #Metoo får inte bara bli symbolpolitik utan måste också resultera i konkret handling.

Som studenter är vi extra utsatta då vi lätt hamnar i en beroendeställning gentemot den som undervisar och examinerar. När ens inkomst och bostad hänger på att tentan blir godkänd är det svårt att ryta ifrån mot just den person som examinerar. I kombination med att studentkårernas inflytande gradvis har försvagats och färre känner till sina rättigheter blir vi inte förvånade av det mörkertal som förväntas finnas gällande just sexuella trakasserier på universitet och högskolor. Det saknas tydlighet och anställda tenderar ofta att hålla varandra om ryggen. Idag orkar ytterst få studenter driva sina ärenden genom universitetets byråkrati.

JÄMSTÄLLDHETSINTEGRERINGEN på högskolor och universitet ser vi som avgörande i denna fråga. Kunskapen kring genus och HBTQ+ är fortfarande bristande hos många som undervisar. Normkritiska perspektiv måste följas av ett undersökande arbete som

hela tiden kartlägger problemen och vilka insatser som ger effekt. Det räcker inte att räkna kvinnliga professorer på varje fakultet, vi måste ta ett helhetsgrepp kring jämställdhetsfrågan, där det aktiva arbetet kring jämställdhetsintegrering är en viktig del.

VI SER POSITIVT på att vår nya rektor fortsätter vara en stark röst i arbetet kring jämställdhetsfrågor. Redan idag finns genus och normkritik med i den obligatoriska medarbetarutbildningen och årliga uppföljningar sker kring jämställdhetsintegreringen. Göta Studentkår anser dock att universitetets ledning måste öka takten. Vi kräver att arbetet för att upptäcka, dokumentera och anmäla övergrepp ses över och systematiseras. Universitetet måste sänka trösklarna för den som blivit utsatt att faktiskt rapportera vad som hänt.

Om du som läser detta har blivit utsatt är du varmt välkommen att kontakta våra studentombud eller någon med förtroendeuppdrag inom studentkåren. Vi står på din sida.

GÖTA STUDENTKÄR

Fler cykelställ och årskort på Öresundstågen

VID ETT MILJÖREPRESENTANTMÖTE på institutionen för biomedicin framfördes nyligen två förslag:

Fler cykelställ, helst under tak samt möjlighet att genom GU köpa årskort på Öresundstågen. Detta går nämligen inte att göra som privatperson, men skulle vara möjligt om GU betalade årskortet (man återbetalar det genom avdrag på lönen). Det skulle bli både billigare och smidigare

för tågpendlarna och förhoppningsvis skulle fler välja att åka tåg istället för egen bil.

I Miljöhandboken för GU, under rubriken *Regler för tillämpning av mötes- och resepolicy för Göteborgs universitet*, står följande: "Göteborgs universitet uppmanar till arbetsresor som sker på ett sådant sätt att utsläppen till miljön minskar och har en hälsofrämjande effekt t ex kollektiva färdmedel, samåkning, promenad eller cykel."

De båda förslagen ligger helt i linje med GU:s resepolicy och det skulle vara utmärkt om GU kunde gå från vision till handling.

SUSANNE KÄLLGÅRD
MILJÖREPRESENTANT
INSTITUTIONEN FÖR BIOMEDICIN

Gästforskare i stan

Hjälp med bostad, information om barnomsorg och tips på vädertåliga kläder.

Welcome Services hjälpte till med stort och smått när de amerikanska gästforskarna Sarah Bowen och Mark Nance kom hit med sina två barn i somras.

– Göteborg är en fantastisk stad att bo i med barn, säger Sarah.

PÅ VÄG IN I februari visar sig Göteborg från sin sämsta sida. Det är grått och vinden får det snöblaskiga regnet att blåsa i sidled. De få människor som vågat sig ut på trottoarerna runt Vasaplatsen hukar och hastar fram med blicken ihärdigt riktad ner i marken. Det är lätt att känna sig lite pessimistisk och tänka både en och två elaka tankar om staden vi bor i.

Men ett stenkast från Vasaplatsen, i en mysig lägenhet i en av de vackra stenfastigheterna, är den dystra känslan som bortblåst. Här bor den amerikanska familjen Bowen/Nance sedan juli ifjol. Förutom Sarah och Mark ingår också barnen Simon, 7 år, och Anna, 4,5, i familjen.

– Barnen älskar livet i Sverige. Fredagsmys och lördagsgodis är definitivt något de kommer fortsätta med när vi kommer hem till USA, säger Mark.

– Här är allt så bra organiserat för barn. De får leka mer och är ute mycket mer i förskolan och skolan, tillägger Sarah.

EFTER SJU MÅNADER känner sig hela familjen hemma i Göteborg. Det var dock en del pusslande innan gästforskar-året på GU gick i lås. Först och främst skulle föräldrarna få ledigt från sina tjänster på North Carolina State University och sedan skulle deras forskningsprojekt i Göteborg stämma överens i tid. Sarah Bowen lyckades till slut senarelägga sitt projekt på institutionen för kost- och idrottsvetenskap så att det passade in med maken Mark Nances projekt på statsvetenskapliga insti-

tutionen. Dessutom skulle barnens skolgång arrangeras, huset hemma i Raleigh, North Carolina, hyras ut och en ny bostad i Göteborg ordnas. Det senare var något som paret oroade sig en del för.

– Vi hade hört att det var nästan omöjligt att hitta boende här. Men vi kontaktade Welcome Services och efter bara tre dagar fick vi erbjudande om den här lägenheten, säger Mark.

I trappuppgången bor flera gästforskande; familjen och barnen springer upp och ner till sina kompi-

Den amerikanska gästforskarfamiljen bor i Vasastan. Sarah och Mark samt barnen Anna och Simon.

sar från Brasilien och Kina.

Förutom att Welcome Services ordnade bostad fick paret också nyttiga tips om allt från hur olika svenska myndigheter fungerar till hur man bäst klär sig här på vintern.

- Videon med klädråd tyckte jag var lite överdriven först. Men nu när jag har upplevt Göteborg under vinterhalvåret så var den kanske inte så tokig trots allt, säger Sarah.

- **SVENSKAR HAR FÖRRESEN** otroligt praktiska kläder. I USA finns inte

ens regnkläder. Här har våra barn två uppsättningar regnställ och till och med regnvantar, något vi fick tips om från förskolan.

Den svenska förskolan respektive skolan som barnen Anna och Simon går på har verkligen öppnat dörren till det svenska samhället, menar Sarah och Mark. Här får man direkt uppleva alla svenska traditioner, exempelvis lucia, barnen får lära sig svenska och att äta svensk mat.

- Första dagen i skolan var det blodpudding, minns Sarah. Den

Svenskar har förresten otroligt praktiska kläder. I USA finns inte ens regnkläder.

SARAH BOWEN

rätten hör kanske inte till våra barns favoriter men köttbullar gillar de.

För Sarah och Mark var det självklart att sätta barnen i svensk skola.

- Vi ville ge dem chansen att snabbt komma in i en ny kultur och lära sig ett annat språk.

DESSUTOM VILLE VI öka deras förståelse för hur det är att komma som immigrant till ett nytt land. Barnen har utländska klasskamrater hemma och det känns värdefullt att få chans att visa dem hur det är att inte förstå språket och de normer som råder, säger Mark.

Samtidigt påpekar han att familjen är privilegierad i jämförelse med andra immigranter, både i rollen som besökande gästforskare och tack vare att de talar ett språk som de flesta svenskar förstår. Svenskar kan nästan vara för angelägna om att prata engelska, tycker de.

Hur reagerade barnen när ni berättade att ni skulle flytta ett år till Sverige?

- Bara positivt. Men vi hade förberett dem mycket. Dels gjorde vi en resa till Sverige hela familjen året innan vi flyttade hit. Men också genom att vi pratade väldigt positivt om Sverige och allt roligt vi skulle göra här, säger Mark.

Tiden i Göteborg har också blivit som ett stort äventyr för hela familjen. De älskar att promenera runt i staden, åka spårvagn, ta en tur till Slottsskogen, åka ut i skärgården eller paddla kanot i Vättelefjäll. Familjen har redan hunnit resa till Mora, Kivik och runt om i Bohuslän och om några veckor tar de nattåget upp

Mark Nance och Sarah Bowen kontaktade Welcome Services och fick hjälp med lägenhet redan efter tre dagar.

till Kiruna och Abisko för att uppleva riktig vinter, kyla och snö.

- Det är väldigt lätt att leva i Sverige med barn. Det finns lekplatser överallt, bra kommunikationer och som förälder är man trygg med barnomsorgen och får till och med ledigt för att vara hemma med barnen när de är sjuka, säger Sarah.

OCKSÅ ARBETSLIVET skiljer sig en del åt. Mark Nance är docent i statsvetenskap och under året som Fulbright Schuman-forskare vid GU studerar han bland annat hur Sverige, Tyskland och USA hanterade krisen i bilindustrin under den senaste globala finanskrisen runt 2008. Även om själva arbetet som forskare inte skiljer sig nämnvärt åt mellan Sverige och USA finns andra olikheter. Ledighet till exempel.

- Svenskar är bra på att ta fikapauser, vara lediga på helger och får chans att ta långa semestrar. Ändå upplever jag att de är mycket mer effektiva och får mer gjort än många amerikaner, säger han.

Mark får medhåll av sin fru. Sarah

uppehåller sig särskilt vid svenskar- nas fikapauser. Som docent i sociologi med fokus på ämnen som rör hälsa, mat och ojämlikhet är hon extra intresserad av den svenska matkulturen. Under året som gästforskare på GU studerar Sarah kostförändringar hos somaliska invandrare i Sverige. Något hon också kan koppla till sin studie av immigranternas förändrade kostvanor i USA.

TIDEN I GÖTEBORG har definitivt gett mersmak. Både Sarah och Mark har bott utomlands i omgångar innan de bildade familj och nu är de öppna för att ta med barnen på andra utlandsäventyr någon gång i framtiden.

- Vi skulle gärna stanna ett år till men måste flytta hem till sommaren. Men vi har redan börjat spåna lite om vart vi skulle vilja flytta nästa gång, säger Sarah och ler hemlighetsfullt.

Text: **KARIN FREJRUD**

Foto: **JOHAN WINGBORG**

Familjen Bowen

Namn: Sarah Bowen, snart 40, Mark Nance, 41, Simon, 7, Anna, 4,5.

Från: Raleigh, North Carolina, USA.

Bor: Vasastan, Göteborg.

Yrke: Sarah är docent i sociologi vid North Carolina State University. Just nu är hon gästforskare på institutonen för kost- och idrottsvetenskap. Mark är docent i statsvetenskap vid North Carolina State University och Fulbright Schuman-forskare vid GU under läsåret 2017/2018.

Sverige-kuriosa: Sarah hittade sin svenska släkt vid en arbetsresa till Sverige för 14 år sedan. "Jag åkte till byn i Halland som min farmor kom ifrån och besökte en kyrkogård för att leta efter namn på gamla släktingar. När jag hittade en gravsten med deras namn kom plötsligt ett par och lade blommor på graven. Det visade sig att det var mina släktingar.

Fakta Welcome Services

Welcome Services är en universitetsgemensam servicefunktion för gästforskare, internationell personal samt studenter.

- Erbjuder information och stöd före och under vistelsen.

- Ger information, råd och stöd till institutioner som tar emot utländsk personal.

Stöd: De hjälper gästforskare och internationell personal med startbostad och personligt mottagande vid ankomst.

De ger även information om Sverige, Göteborg och GU. Bjuder in till aktiviteter och informationsseminarier. Dessutom har de ett stort antal studentboenden för internationella utbytesstudenter.

Welcome Services är ett EURAXESS Centre. EURAXESS är ett europeiskt nätverk under EU-kommissionen som inriktar sig på att underlätta forskarmobilitet, främja karriärutveckling för forskare och synliggöra lediga forskartjänster inom Europa.

Kvinnliga biografier nu på nätet

Den 8 mars lanseras Svenskt kvinnobiografiskt lexikon, där nära 400 experter från olika lärosäten och kulturinstitutioner i landet har bidragit med texter.

– Lexikonet innehåller redan 1 000 kvinnor. Men tanken är att det ska fyllas på efter hand, förklarar Maria Sjöberg, professor i historia.

Text: EVA LUNDGREN Foto: JOHAN WINGBORG

FANNS DET ENS kvinnor förr i tiden, kan man fundera när man läser historieböcker, biografiska uppslagsverk och lexikon över betydelsefulla personer.

– Visst har män haft större möjligheter att påverka samhället, men inte ens de kvinnor som ändå gjort ett avtryck brukar vara med i uppslagsverken, påpekar Maria Sjöberg. De kvinnor vi nu lyfter fram har alla gjort en väsentlig insats i samhället, varit pionjärer inom någon verksamhet eller arbetat för ökad jämställdhet. Det räcker alltså inte med att vara kvinna och avliden för att komma med.

Initiativ till lexikonet kommer från Lisbeth Larsson, professor i litteraturvetenskap.

– Från början tänkte jag att det skulle bli ett bokprojekt, men det blev för dyrt. Nu är jag glad att lexikonet istället finns på nätet, det gör det ju lättare att ta del av för alla intresserade och dessutom kan vi enkelt rätta fel och fylla på med nya personer.

DEN GRUPP SOM i två år har arbetat med projektet, som är finansierat av Riksbankens Jubileumsfond, består av åtta personer med ganska olika kompetenser: litteraturvetare, historiker, bibliotekarier, språkvetare samt språkteknologer. Det har handlat om att lusläsa och gallra bland arkivmaterial samt om att skriva egna och läsa andras artiklar.

– Bara att skapa en databas tog ett halvår, berättar Lisbeth Larsson. Det är spännande att arbeta över olika gränser men också svårt när man har olika förståelse.

Lexikonet är gratis tillgängligt på webben och länkar till andra uppslagsverk, arkiv och museer. Kvinnorna är uppställda i alfabetisk ordning, men man kan också söka efter olika verksamheter, som barnmorska, företagare eller koreograf, samt efter organisation, som Birgittinorden eller Djurgårdens IF. Man kan också

Maria Sjöberg är projektledare för lexikonet.

söka efter ort och på nyckelord. Den som exempelvis söker på ”första kvinnan” får veta att Hildegard Björck var första kvinna som erhöll en akademisk examen i Sverige och att Olga Herlin var vår första kvinnliga kartgravör.

– KVINNOR FRÅN ÖVER- och medelklass dominerar, de få allmogekvinnor som är med har ofta gjort sig kända för att ha gått på tvärs mot vedertagna normer, exempelvis gjort något som uppfattats som brottsligt, berättar Maria Sjöberg. Och 1800-1900-talen dominerar. Det beror bland annat på att det var då medelklassen fick möjlighet att ägna sig åt konst och författarskap samt började engagera sig i utbildnings- och sjukvårdsfrågor. Ett sätt att använda lexikonet kan därför vara att följa hur olika yrkesgrupper vuxit fram.

En del av projektet, som ännu inte blivit klar, är kartor där man kan följa hur kvinnorna rörde sig geografiskt, från födelse till död.

– Det har vi inte riktigt hunnit med eftersom tiden och pengarna är begränsade, förklarar Lisbeth Larsson. Själv är jag både förvånad och tacksam över hur solidariska alla dessa hundratals forskare varit som lagt ner en massa möda på detektivarbete och på att skriva artiklar trots att ersättningen bara varit symbolisk.

Fakta

Svenskt kvinnobiografiskt lexikon har producerats av närmare 400 specialister vid olika lärosäten och kulturinstitutioner i Sverige. Projektgruppen har bestått av Berith Backlund, Linus Karlsson, Lisbeth Larsson, Ulrika Lagerlöf Nilsson, Cecilia Pettersson, Scharolta Siencnik, Maria Sjöberg och Linnea Åshede, samtliga vid GU. Databasen har konstruerats av Språkbanken och Riksbankens Jubileumsfond har finansierat projektet. Lexikonet är även översatt till engelska.

Den 8 mars klockan 15:00 blir det högtidlig invigning av lexikonet på Humanistiska biblioteket.

Nya böcker möter gamla maskiner

Kasta trasiga böcker? Nej, inte på UB i alla fall. Sådant som gått sönder skickas istället till bokbinderiet där Bo-Lennart Hermansson sedan 40 år tillbaka binder om enligt gammal hantverks-teknik.

– Dåligt papper går inte att göra så mycket åt. Men annars klarar vi det mesta, från sönderslitna kursböcker till vackra inkunabler från 1500-talet.

ATT BESÖKA Humanistiska bibliotekets bokbinderi är som att förflyttas 100 år tillbaka i tiden. Visserligen finns här ett par datorer, men annars är de flesta verktyg och maskiner gamla trojänare.

– Kommunala bibliotek gallrar men det gör inte vi, berättar bokbinderiförman Bo-Lennart Hermansson. De böcker som slits mycket är förstas sådana som ofta blir lästa, så de kan vi inte kasta. Och böcker som inte slits kan plötsligt bli intressanta, och då måste vi ju ha kvar dem också.

Förr fanns flera bokbinderier

på UB men nu är det bara Humanistiska bibliotekets som är kvar.

– Också universiteten i Lund, Uppsala, Stockholm och Umeå har bokbindare. Men de flesta lärosäten saknar bokbinderi och eftersom det heller inte finns så många privata bokbindare numera förstår jag faktiskt inte hur de klarar sig. I exempelvis Göteborg finns endast två bokbinderier kvar.

Riktigt gammalt papper är handgjort av lump och oftast av mycket god kvalitet.

STÖRST OMSÄTTNING har UB på kursböcker, förklarar Bo-Lennart Hermansson.

– Lämna du in en kursbok på förmiddagen är den vanligen lagad redan nästa dag. Men roligast är att ta sig an de lite äldre böckerna där det gäller att använda sin kunskap. Det händer exempelvis att man får se 1700-talsböcker ombundna i klotband, men det var en väv som kom till först på 1820-talet, så sådär gör aldrig vi.

Många tror att gamla böcker är sköra, men det är snarare de nya som går sönder, berättar Bo-Lennart Hermansson.

- Riktigt gammalt papper är handgjort av lump och oftast av mycket god kvalitet. Det industriella pappret började tillverkas från cirka 1800, först naturligtvis i mindre skala. Efter några decennier började man få problem med att pappret fläckade sig. Med nya metoder blev det industriella pappret från cirka 1860-talet ofta brunfärgat och skört. Mest påtagligt dåligt är pappret från senare delen av 1800-talet.

DE ÄLDSTA BÖCKERNA har fasta ryggar; först på 1700-talet blev de lösa. Så småningom kom man på att såga in de upphöjningar som banden annars gör i ryggen, så att den istället blev slät.

- Men sedan blev det modernt med falska upphöjningar, för att det skulle se gammalt och fint ut.

Även om det inte finns så många verksamma bokbindare kvar är bokbinderikurser sedan en tid tillbaka populära. Men den enda yrkesutbildningen för bokbindare i

Sverige finns numera vid Leksands folkhögskola. Melanie Hellqvist, UB:s senast anställda bokbindare, har dock studerat i Tyskland.

- Det är väldigt intressant att jobba på UB, inte minst för att man får lära sig nya tekniker på arbetstid. Allra roligast är när någon medarbetare kommer hit med ett problem som det gäller att hitta en kreativ lösning på. En bok som bara faller isär och inte går att laga kanske man exempelvis kan göra en kassetts åt! Till de lite mer udda uppgifterna hör förgyllning av författare och titel på ryggen. Ibland använder vi

Bo-Lennart Hermansson har arbetat som bokbindare vid UB i 40 år. **Melanie Hellqvist** är däremot ganska ny. **UB:s tredje bokbindare** heter **Anna Landstedt**.

äkta bladguld men det blir nästan lika fint med aluminium.

Bokbinderiet lagar cirka 20 böcker i veckan, berättar Bo-Lennart Hermansson.

- Ibland hittar jag ett namn jag känner igen innanför pärmen, som exempelvis Nils Linde. Då klappar mitt hjärta extra hårt. För då håller jag i min hand en bok bunden av en riktig mästare som varit så stolt över sitt verk att han satt dit sin signatur i ena hörnet.

Text: **EVA LUNDGREN**
Foto: **JOHAN WINGBORG**

Ny skriftserie om kulturarv i samarbete med Cambridge

Centrum för kritiska kulturarvsstudier har inlett ett samarbete med Cambridge University Press om att skapa en serie skrifter om kulturarv.

– Det handlar om ett helt nytt koncept med alster på kanske 60–70 sidor, alltså ett mellan-ting mellan bok och artikel. Tanken är att vi under 5–6 år ska ge ut cirka 50 skrifter, berättar Kristian Kristiansen, professor i arkeologi.

SKRIFTERNA KOMMER att ingå i serien Cambridge Elements, som publicerar den här typen av mellan-långa texter inom aktuella ämnen, skrivna och redigerade av forskare, tillgängliga på nätet.

– Det finns flera poänger med Cambridge Elements. En vetenskaplig artikel i en tidskrift kan man exempelvis inte rätta eller lägga till nya fakta i efter hand, men det kan man här. Artiklarna publiceras snabbt och är skrivna på ett sätt som kanske inte är populärvetenskapligt men tillgängligt för studenter, lärare och andra intresserade. Den som har ett lånekort på UB kan läsa dem gratis.

Det berättar Kristian Kristiansen, föreståndare för UGOT-centrumet CCHS, Centrum för kritiska kulturarvsstudier. Han blir nu koordinator för den redaktion på sex personer som kommer att arbeta med skriftserien, där även Ola Wetterberg, prodekan vid Naturvetenskapliga fakulteten, ingår.

– **TVÅ REDAKTÖRER** är från University College London som är CCHS samarbetspartner. De övriga två är från Taiwan och Sydafrika, vilket jag är väldigt nöjd med eftersom ett av våra mål är att ha med perspektiv från jordens alla hörn.

Kritiska kulturarvsstudier är ett tvärvetenskapligt ämne som de senaste tio åren gått från att knappt ha diskuterats alls, till att uppfattas som högtintressant, både i Sverige och globalt.

– Efter andra världskriget associerades kulturarv med nazism och var något man inte riktigt kunde prata om, förklarar Kristian Kristiansen. Och än idag är ämnet kontroversiellt och används både av nationalisterna och av personer som vill värna minoriteternas rättigheter. Men just för att kulturarv är så politiskt känsligt är det viktigt att studera kritiskt – och var kan man göra det bättre än vid våra universitet?

Fakta

Centrum för kritiska kulturarvsstudier har inlett ett samarbete med Cambridge University Press om att under 5–6 år publicera cirka 50 skrifter tillgängliga på nätet. Redaktionen består av sex medlemmar, varav två från GU: Kristian Kristiansen, som är koordinator, samt Ola Wetterberg.

2012 BILDADES därför The Association of Critical Heritage Studies i samband med den första internationella konferensen i ämnet i Göteborg. Konferensen har sedan dess återkommit vartannat år och kommer nästa gång att vara i Kina.

Till de ämnen som debatterats i Sverige på senare år hör hur pass svenska eller mångkulturella vi är.

– Diskussionen har landat i insikten att identitet är en pågående process, aldrig avslutad och alltid under förhandling, och dessutom komplicerad, berättar Kristian Kristiansen. Själv är jag född och uppvuxen i Danmark men har bott i Sverige i 23 år, och känner mig därför ganska nordisk. Vårt förhållande till kulturarvet har också varit en fråga i de senaste SOM-undersökningarna, kulturarv är av största vikt för turistnäringen och dessutom i högsta grad aktuellt för dem som vill verka för en cirkulär ekonomi:

Kristian Kristiansen

Vad ska vi kasta och vad är värt att behålla?

I Sverige har cirka 20 000 människor låtit dna-testa sig för att få veta sitt ursprung, vilket är flest i världen.

– I ett av mina forskningsprojekt erbjuds de personer som gjort testet att svara på en enkät om sina upplevelser, förklarar Kristian Kristiansen. Har de på något sätt ändrat uppfattning om sig själva när de får veta att deras förföräldrar kommer från exempelvis Balkan, Ryssland eller Mellanöstern? Utvecklingen går fort, om några år kanske hundra miljoner människor har kollat sitt dna. Det jag vill veta är vad som händer då, när så många inser att de faktiskt har släktingar överallt på jorden!

Text: **EVA LUNDRÉN**

Foto: **JOHAN WINGBORG**

NIT OCH REDLIGHET.

Den 8 februari 2018 delades utmärkelsen *För nit och redlighet i rikets tjänst* ut till 55 medarbetare, som varit statligt anställda i 30 år. Rektor Eva Wiberg höll tal och medarbetarna fick sina gåvor. Därefter bjöds på buffé. Studenter från Högskolan för scen och musik bjöd på världsmusik och underhöll både under ceremonin och vid mottagningen efter. Guldmedaljen för nit och redlighet i rikets tjänst med konung Carl XVI Gustafs porträtt i profil är den vanligast utdelade belöningsmedaljen i Sverige.

Här är de som i år belönas: Maud Gistedt, Yasuko Nagano-Madsen, Gunhild Vidén, Inger Ekman, Birgitta Jordansson, Anna Wahle, Birgit Karlsson, Jörgen Dimenäs, Thomas Lingefjärd, Qarin Franker, Cecilia Spendrup,

Björn Thrandur Björnsson, Ingemar Magnusson, Cecilia Nihlén, Kerstin Ahlskog Arbæus, Ylva Bengtson Breitholtz, Marita Taiib, Ulla Eckersjö, Alf Björnberg, Lena Lindgren, Marta Petrides De Lubian, Bertil Ohlsson, Christina, Ek, Therese Palmer, Helena Åberg, Lennart Stark, Magnus Braide, Irene Jonasson, Joakim Lennartsson, Eva Marie Rödström, Kristoffer Hellstrand, Jan Karlsson, Martin Öberg, Torbjörn Agerberg, Lena Mossberg, Roddy Nilsson, Lars-Eric Bergevärn, Tore Brännberg, Per Cramér, Bengt Liljebald, Ewa Batorowicz, Lena Kindborg, Peter Carlsson, Bengt Brülde, Carina Kleinas, Annika Sandequist, Lena Rogström, Mats Ekström, Monika Djerf-Pierre, Kristina Durgé, Maria Hulthén, Anna-Carin Wodlen, Johnny Karlsson, Lillemor Eriksson och Ulf Petrusson.

Stora tankar och nya vägar

Tre frågor till **LENA ROGSTRÖM**, prefekt på institutionen för svenska språket, som höll talet till alla 55 medarbetare som i år får utmärkelsen *Nit och redlighet i rikets tjänst*.

Vad valde du får gåva?

– Jag valde det snygga armband som matchar mitt halsband. Den ska ju användas. Sedan är det roligt att det är gjort av en Göteborgskonstnär.

Hur känns det att ha jobbat i 30 år?

– Det känns faktiskt riktigt bra, även om det är lång tid om man jämför med ungdomar som matar sitt CV varje år med nya anställningar. Jag har hela tiden trivts jättebra på GU och har under åren haft varierande arbetsuppgifter – de senaste 14 åren som prefekt, vilket nästan borde vara ett rekord på GU.

Vad betyder den här dagen för dig?

– Det betyder mer än vad jag trodde det skulle göra. Som prefekt har jag ju varit med om ceremonin flera gånger tidigare för mina kollegor som alla vittnar om att det är hedersamt och inspirerande. Faktum är att det känns stort att få vara en del i en verksamhet som kännetecknas av kollegialitet, stora tankar och nya vägar, men också av traditioner och gamla ceremonier.

ALLAN ERIKSSON

Ny på jobbet

(ej adjungerade professorer, docenter eller seniora professorer)

Martina Almgren är ny universitetsadjunkt i improvisation på Högskolan för scen och musik (HSM).

Anders Bergsten är ny universitetsadjunkt i musikteknik på HSM.

Annika Bergström är ny professor vid JMG.

Kristina Holmgren är ny professor i arbetsterapi. Hon forskar bland annat om tidig identifiering av personer som riskerar sjukskrivning på grund av arbetsrelaterad stress samt om attityder till Försäkringskassan.

Per Johansson är ny universitetsadjunkt i musikpedagogik i pop och rock på HSM.

Sara Karlgren är ny personalhandläggare på HSM.

Jenny Kierke-mann är ny administratör på Språkbanken.

Elmir Omerovic är ny professor i kardiologi.

Karin Rickardsson är ny universitetsadjunkt i dans på HSM.

Fabien Roquet är ny professor i fysisk oceanografi. Han forskar om storskalig cirkulation i världshaven.

Utmärkelser

Roger Butlin är ny utländsk ledamot av Kungliga Vetenskapsakademien. Han är professor i evolutionsbiologi vid universitetet i Sheffield samt vid institutionen för marina vetenskaper, GU. Han är en internationellt mycket framstående forskare med drygt 230 vetenskapliga

publikationer, de flesta i mycket ansedda evolutionsbiologiska eller generella tidskrifter. Han har tidigare tilldelats Darwin-Wallace medaljen av Linnean Society of London samt är hedersdoktor vid GU.

Therese Bäckman, universitetslektor i offentlig rätt, har tilldelats Carin Mannheimers pris för unga forskare 2017 för sin undersökning av äldres rätt till särskilt boende. Priset är ett forskningsanslag på 50 000 kronor som delas ut av Forskningsfonden till Carin Mannheimers minne.

Fredrik Carlsson, professor vid institutionen för nationalekonomi med statistik, är en av tio ledamöter som utsetts till Konsumentverkets rådgivande organ som regeringen tillsatt för att arbeta med miljösamt konsumtion.

Åsa Löfgren, docent i nationalekonomi, har utsetts till en av ledamöterna i det klimatpolitiska råd som regeringen nyligen tillsatt. Rådet har till uppgift att utvärdera hur regeringens politik är förenlig med de nationella klimatmålen.

Maureen McKelvey, professor på institutet för innovation och entreprenörskap, har blivit invald i Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien (IVA), avdelningen för företagande och ledarskap.

Marcus Nordlund, professor i engelsk litteratur, har tilldelats Humanistiska fakultetens pedagogiska pris 2017. Han får priset för att han är en oerhört kunnig, engagerad, varm och uttrycksfull lärare, som har den sällsynta förmågan att få ett helt klassrum att glömma

allt annat och bara lyssna på honom. Han har även förmågan att få sina kollegor att bli bättre lärare.

Erik Sandblom, universitetslektor vid institutionen för biologi och miljövetenskap, har tilldelats den prestigefulla President's medal från Society for Experimental Biology, som går till framstående och innovativa yngre forskare inom experimentell biologi.

Ingmar Skoog, förestandare för Centrum för äldre och hälsa, får Alzheimerfondens stora forskningspris. Han får priset för en studie där han undersöker hur markörer för Alzheimers sjukdom i ryggvätska är relaterade till hjärnans biologiska process hos 70-åringar som inte utvecklade demens. Prissumman är 2,5 miljoner kronor.

Thomas Sterner, professor i miljöekonomi, är en av två svenskar som ingår i det råd som ska övervaka den franska regeringens satsning på gröna finanser.

Lina Wilckens, masterstudent i Business & Design, HDK, har tilldelats Michael Treschow-stipendiet 2017 om 100 000 kronor. Stipendiet delas ut till en designstudent som visat på djärvt och lust i sitt arbete.

Följande tre forskare vid Göteborgs universitet har utsetts till Wallenberg Academy Fellow 2017: **Elin Naurin**, statsvetenskapliga institutionen, forskar om hur gravitet och föräldraskap påverkar föräldrars politiska uppfattning och deras relation till samhället. **Stefano Romeo**, institutionen för medicin, forskar

om genetiska variationer som förklarar varför vissa individer löper ökad risk för stor fettansamling i levern. **Karl Börjesson**, institutionen för kemi och molekylärbiologi, forskar om organiska lysdioder som omvandlar mer energi till ljus.

Anslag

Nataliya Berbyuk Lindström, universitetslektor vid avdelningen för kognition och kommunikation, har fått 1 miljon kronor från Vetenskapsrådet för det treåriga projektet *Person- och familjecentrering i etiopisk cancervård: bättre kommunikation, etik, beslutsfattande och hälsa*.

Professor **Jan Ljungberg**, avdelningen för informatik, har beviljats 3,75 miljoner kronor från Marianne och Marcus Wallenbergs stiftelse för det fyraåriga forskningsprojektet *The Rise of the Platform Economy*.

Filippa Lindahl, doktor i svenska, har av Vetenskapsrådet beviljats 3 miljoner kronor för en postdoktjänst på Island. Hon ska bland annat analysera tal-språk riktat till barn.

Lisen Selander, docent vid avdelningen för informatik, har beviljats 4,8 miljoner kronor från Marianne och Marcus Wallenbergs stiftelse för det fyraåriga forskningsprojektet *Digital scaling – exploring social impact in contemporary collective action*.

Forskarna **Stefan Szücs**, **Inger Kjellberg** och **Staffan Johansson**, institutionen för socialt arbete, har fått 4,9 miljoner kronor i forskningsmedel från Forte för projektet *Hållbar samordning för kvalitet – hur koordinerastyrning av social-*

tjänst och hälso- och sjukvård för sköra äldre personer. Projektet är ett av totalt sex beviljade projektansökningar i Fortes särskilda utlysning *Forskning om välfärdens kvalitet, organisation och process 2017*.

Tidskrift för litteraturvetenskap, som universitetslektor **Christian Lenemark** är redaktör för, har av Vetenskapsrådet beviljats ett bidrag på totalt 900 000 kronor fördelat på åren 2018–2020. Också *Lychnos, idé- och lärdoms-historikernas årsbok* med universitetslektor **Karolina Enquist Källgren** som redaktör, har beviljats ett bidrag på totalt 600 000 kronor fördelat på 2018–2020.

Två grupper som forskar om cancer kan nu lägga i en högre växel, tack vare en satsning från Sjöbergstiftelsen på totalt två miljoner

kronor. **Bengt Hallberg** och hans kollegors forskning kan i förlängningen leda till nya sätt att behandla patienter vars lungcancer utvecklats resistens mot läkemedel på grund av genetiska mutationer,

och **Jonas Nilsson** och hans medarbetare ska vidga användningsområdet för så kallade avatarmöss, så att de kan användas för att undersöka ytterligare cancerformer.

Sju ansökningar av forskare vid Sahlgrenska akademien får dela på totalt tio miljoner kronor i projektmedel från Barncancerfonden. Störst bidrag fick **Bengt Hallbergs** projekt, 2,4 miljoner kronor över tre år. Projektet ska undersöka om den nya generati- onens ALK-mediciner, som används vid barn-cancerformen neuroblastom, kan kombineras med andra mediciner. De övriga som får medel ur utlys-

ningen är **Frida Abel**, **Mattias Andersson**, **Eva Forsell-Aronsson**, **Tommy Martinsson**, **Lars Palmqvist** och **Anders Ståhlberg**.

Hjärt-Lungfonden har beslutat att dela ut 14 miljoner kronor till tio forskningsprojekt i Göteborg. Forskningen kan få stor betydelse för de miljontals svenskar som drabbas av sjukdomar i hjärta, kärl eller lungor. De fick bidrag: **Mårten Falkenberg**, **Johan Herlitz**, **Kjell Torén**, **Madeleine Rådinger**, **Sven-Erik Ricksten**, **Michael Fu**, **Anders Jeppsson**, **Malin Levin**, **Jonatan Oras**, **Elmir Omerovic** och **Araz Rawshani**.

Konferenser

Alkohol på jobbet – vems ansvar?

En hög alkoholkonsumtion ökar risken för både sjukfrånvaro och olyckor. Erfarenheten visar att alkoholproblemet ofta identifieras för sent. Vilket ansvar har arbetsgivaren? Hur kan man arbeta förebyggande?

Seminarier har ett populärvetenskapligt upplägg, är kostnadsfritt och öppet för alla. Från GU medverkar bland andra Gunnel Hensing, Sören Holmberg och Bo Söderpalm. Arrangör är CERA vid GU och Systembo-laget.

Tid: Onsdagen den 7 mars klockan 12.30–16.00.

Plats: Göteborgs universitet, aulan, Vasaparken.

Öppet hus på FLOW
Den 15 mars har institutionen för filosofi, lingvistik och vetenskapsteori öppet hus. Lyssna på forskare, lärare och studenter! 15:00–19:00 är huset fullt av aktiviteter, dessutom bjuds på fika. <https://flov.gu.se/om/oppet-hus-15-mars>.

Klimatet, kvartals-ekonomi och kapitalismen

Författaren, samhällsdebattören och tidigare politikern Anders Wijkman berättar om sin nya bok *Come on*, som han skrivit tillsammans med Ernst von Weizsäcker för Romklubben femtioårsjubileum. Bokens undertitel är *Kapitalismen, kortsiktigheten, befolkningsökningen och förstörelsen av planeten*. Moderator för seminariet är Mattias Goldmann, vd för Fores.

Tid: 20 mars kl. 18.00–19.30.

Plats: Universitetets huvudbyggnad, Vasaparken

Grammatikfestivalen firar 10 år

För första gången hålls Grammatikfestivalen på Stadsbiblioteket där det kommer att bjudas på spännande föredrag om språk och grammatik. Temat i år är *Göteborgs språkliga mångfald*. Föredragen, som är på svenska eller engelska, är 20 minuter långa och kommer att hållas på trapps scenen.

Tid: 23 mars kl. 12–18.

Plats: Trapps scenen, Göteborgs Stadsbibliotek.

Nya böcker

Kvinnokamp i historien

Kampen för kvinnors rättigheter i Skandinavien har studerats i ett forskningsprojekt som nu presenteras i en bok. Den visar

att kvinnoorganisationers kamp historiskt sett varit betydelsefull för framväxten av kvinnors rättigheter, men att denna kamp också bidragit till att upprätthålla hierarkier mellan grupper av kvinnor. Boken *Equality Struggles. Women's Movements, Neoliberal Markets and State Political Agendas in Scandinavia* är skriven av Mia Liinason, docent i genusvetenskap.

Tolfta upplagan av Medielandskapet

Klassikern *Det svenska medielandskapet* kom ut första gången 1970, då under titeln *Press radio tv*. Då, liksom nu, skildrar boken både historiska och nutida villkor för dags tidningar, radio, tv och sociala medier. Lennart Weibull, profes-

sor emeritus, har varit med sedan starten och Ingela Wadbring, föreståndare på Nordicom, har medverkat sedan 2008. Den tredje skribenten är Jonas Ohlsson på Nordicom.

– Mycket av bokens innehåll har kommit till tack vare studenternas frågor och synpunkter. Det är inte alla som har förmånen att få sådan feedback från personer som inte är rädda att ge kritik, berättar Lennart Weibull.

En förtrollad värld

Det är titeln på en bok om hur övernaturliga makter och magiska krafter spelade en viktig roll för människor under 1500–1600-talen.

– Tillvaron kunde rymma övernaturliga fenomen som änglar, spöken, troll och olika naturväsen som älvor

och skogsrån. Men den främsta övernaturliga makten hörde till Gud, berättar författaren Göran Malmstedt, professor i historia.

Viljan att tro på något övernaturligt är fortfarande ganska spridd, trots vetenskapens framsteg, påpekar han.

Boken *En förtrollad värld – förmoderna föreställningar och bohusslänska trolldomsprocesser 1669–1672* är utgiven av Nordic Academic Press.

LSS 2018 - Stöd och service till vissa funktionshindrade

är en uppslagsbok för alla som arbetar med frågor som berör personer med funktionsnedsättning. Den tar upp de senaste rättsfallen, ger lagkom-

mentarer och rätar ut frågetecken kring lagens tillämpning. Författare är Monica Larsson och Lars G Larsson på institutet för socialt arbete.

Socialrätt under omvandling - om solidaritetens och välfärdsstatens gränser

I denna antologi medverkar följande forskare från juridiska institutet: Therese Bäckman, Thomas Erhag, Torbjörn Odlov samt Lotta Vahlne Westerhäll.

Vinn **bio**biljetter!

Läs tidningen och var med och tävla. Bland alla som svarar rätt drar vi vinnare som får ett presentkort på två biobiljetter vardera. Lycka till!

1. Hur länge har Jan Smith varit dekan?
2. Hur många bibliotek i Europa har ett robotsystem för hämtning av böcker?
3. Hur många människor i Sverige har dna-testat sig för att få veta sitt ursprung?
4. Vad kännetecknar den machiavelliska personlighetstypen?
5. Vad användes för att göra papper före 1800-talet?

Skicka ditt svar till GU Journalen, gu-journalen@gu.se.

Ange var du arbetar och din postadress så att vi kan skicka biljetterna om du vinner.

Vi publicerar även vinnarna i nästa nummer.

Förra numrets vinnare av biobiljetter är: **Anna-Carin Ericson**, biomedicinsk analytiker, avdelningen för parodontologi. **Christina Hallberg**, administrativ chef, institutionen för globala studier, **Jenny Wilde**, systemadministratör vid sektionen för studieadministrativa system. GU Journalen gratulerar vinnarna!

Förra numrets rätta svar: **1.** Victor Lapuentes favoritmat är bläckfisk på galiciskt vis.

2. Iberoamerikanska samlingen på UB innehåller drygt 40 000 böcker inom humaniora och samhällsvetenskap.

3. Jan Cardells ljudinstallation på Fysikcentrum kallas *Englerts trädgård*.

4. Sifa Cakmak Teloglu anser att den svenska förskolan håller toppklass.

5. Politologerna har cirka 5 000 följare på Twitter.

Får man säga vad som helst?

Är demonstrationsfriheten viktigare än rätten att slippa obehagliga uppträden mitt i staden? Det var en av många frågor som ställdes när nazister tilläts demonstrera i samband med Bokmässan den 30 september. Yttrandefrihetens gränser var också temat för ett Jonseredsseminarium i mitten av januari.

DET FUNDAMENTALA attributionsfelet handlar om att se andras dåliga gärningar som ett resultat av deras bristande moral, medan egna fel ses om olyckliga omständigheter, förklarade Christer Mattsson, biträdande föreståndare för Segerstedtinstitutet.

- Attributionsfelet kan vara en orsak till att personer som utför islamistiskt våld ses som en del av en större brutal ideologi medan nazistiska våldsverkare snarare uppfattas som enskilda galningar. Vi blir förfärade över demonstrerande NMR:are eftersom de får oss att tänka på Förintelsen, men ser inte efterkrigstidens väv av nazistiska våldshändelser. Vi diskuterar vad polisen borde ha gjort, men polisens uppgift är bara att förhindra förmågan att utföra brott, medan både skola och socialtjänst har ansvar att

Christer Mattsson och Heléne Lööw höll i seminariet den 17 januari.

komma in mycket tidigare, och hindra själva avsikten.

Christer Mattsson berättade om hur han själv, som ny lärare, under ett skolledarkonvent på Gotland blev ifrågasatt av en gymnasist från Sverigedemokraterna.

- **JAG VANN** debatten genom att förnedra killen men förlorade moraliskt. Han fälldes senare för hets mot folkgrupp, hoppade av skolan, kom i kontakt med NMR och är idag ledande nazist. Det var inte jag som gjorde honom till rasist men det var jag som radikaliserade honom.

Heléne Lööw, docent i historia, menade att nazisterna de senaste decennierna lärt sig att hålla sig till reglerna: de är nyktra, disciplinerade och avstår från våld.

- De har lagt beslag på yttrandefrihetsfrågan så att den bara handlar om dem, medan andras rätt att slippa exempelvis antisemitiska demonstrationer utanför sin synagoga, inte diskuteras. Nazisterna har lärt sig att hamna i offentligheten genom att dyka upp i storstäderna vissa symboliska datum, som den 30 november, och eftersom det inte blir några kravaller längre, varför ska polisen då säga nej?

ERIK NORD, polischef i Storgöteborg, förklarade att det inte är förbjudet att vara nazist.

- De har samma rättigheter som alla andra; ingen ifrågasätter exempelvis NMR:ares rätt till sjukvård eller till försvarare om de åtalas. Polisens uppgift är inte att värdera åsikter utan att se till att ordning upprätt-

hålls samt underlätta för dem som vill utnyttja sina fri- och rättigheter. Och vi gör inga ingripanden mot hela grupper längre utan bara mot enskilda individer.

ERIK NORD PÅPEKADE att det heller inte är polisens sak att bestämma vad som är olagligt.

- Vad innebär demonstrationsrätten? Ska vi väga in Jom Kippur och Bokmässan, ska vi tillåta Göteborgsvarvet, hur mycket får man störa andra? Det är frågor som behöver diskuteras av hela samhället. Den 30 september lyckades vi dock över förväntan, bland annat genom att dela ut flygblad före demonstrationen med information om vad som gäller. För att signalera att vi inte väntade bråk hade våra poliser heller ingen skyddsutrustning.

SARA STENDAHL, professor i offentlig rätt, påminde om att man på 1990-talet lyfte ut barnpornografi ur den grundlagskyddade yttrandefriheten.

- Vi äger lagen och kan ändra den om vi inte är nöjda. Vi måste därför diskutera mycket mer vad vi vill med yttrandefriheten, och inte bara när det plötsligt dyker upp en nazistdemonstration.

EVA LUNDGREN

DAGS FÖR HÖGSKOLEPROVET

DEN 14 APRIL 2018

är det dags för vårens högskoleprov. Nu söker sektionen för antagning dig som vill arbeta som provledare under högskoleprovet.

I varje provlokal leds provet av en provledare som ansvarar för att provet genomförs korrekt. Provledarens arbetsuppgifter består bland annat av:

- en muntlig presentation om 30 minuter där provdagens regler går igenom
- legitimationskontroller
- ansvar för hantering och sortering av provgruppens provmaterial (provhäftan och svarshäften)
- tidtagning under provpassen
- övervakning av provdeltagarna under provpassen

Det är provledarens ansvar att hålla koll på provdeltagarna för att förhindra fusk. Provledaren kontrollerar att gällande regler följs och att inga otillåtna hjälpmedel används.

Göteborgs universitet anordnar provet på följande platser: Alingsås, Angered, Göteborg, Kungsbacka, Kungälv, Lerum, Mölnlycke, Stenungsund och Torslanda.

Arbetstiden är ca 07.15– 16.45 och som anställd vid GU rapporterar du arbetstiden under högskoleprovet som kvalificerad övertid.

Är du intresserad av att arbeta som provledare under högskoleprovet den 14 april 2018?

Ansök redan idag och sprid

gärna informationen till övriga kollegor vid Göteborgs universitet.

Ansökan

Ansök genom att skicka ett CV samt en kort presentation av dig själv senast den 2018-03-02 via e-post till: hpersonal@gu.se.

Vi rekryterar löpnade fram till provveckan men desto tidigare du skickar in en ansökan desto större är dina chanser att få en placering som provledare.

Ange också på vilka orter du kan tänka dig att arbeta, samt om du har körkort och tillgång till bil.

Har du frågor? Kontakta Alicia Eriksen Wijk, E-post: hpersonal@gu.se, Telefon: 031-786 1917

8 MARS INTERNATIONELLA KVINNODAGEN

Hur ser genusfrågorna ut på den politiska agendan valåret 2018? Välkommen på seminarium

Tid: Torsdag 8 mars, kl. 16:30-18:00

Plats: Vasaparken, Universitetsplatsen 1
Fri entré, alla är välkomna

www.gu.se/kvinnodagen

GU Journalen

CHEFREDAKTÖR & ANSVARIG UTGIVARE
Allan Eriksson
031-786 10 21
allan.eriksson@gu.se

REDAKTÖR & STF ANSVARIG UTGIVARE
Eva Lundgren
031-786 10 81
eva.lundgren@gu.se

FOTOGRAF
Johan Wingborg
070-595 38 01
johan.wingborg@gu.se

LAYOUT
Anders Euren
031-786 43 81
anders.euren@gu.se

Adress: GU Journalen, Göteborgs universitet Box 100, 405 30 Göteborg **E-post:** gu-journalen@gu.se **Internet:** gu-journalen.gu.se
Upplaga: 5 200 ex **ISSN:** 1402-9626 **Material:** För obeställt material ansvaras ej. För ej signerat material ansvarar redaktionen. Citera gärna, men ange källan.
Adressändring: Gör skriftlig anmälan till redaktionen. **Tryckeri:** Billes Tryckeri AB

ÖGONBLICKET

**NÄSTA
NUMMER**
UTE I
MITTEN AV
APRIL

VAD: Kultur- och demokratiminister Alice Bah Kuhnke deltar i ett panelsamtal på GU.

VAR: På Högskolan för scen och musik.

NÄR: Den 26 januari.

Kort beskrivning:

Alice Bah Kuhnke diskuterade regeringens satsningar på kultur, svårigheterna att försörja sig som konstnär samt bristen på mångfald bland konstnärliga studenter.

– Att vara konstnär är det vackraste man kan vara och något vårt samhälle har största behov av, förklarade hon för prefekt Petra Frank. Foto: Johan Wingborg